

Møte for lukkede dører, Stortinget 27. mars 1924

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 27. mars 1924 kl. 17.00.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

1. Innstilling fra den forsterkede og utvidede konstitusjons- og utenrikskomite om Grønlandsspørsmålet (innst. S. XXXXIX).
2. Referat.

Præsidenten: Præsidenten ber om Stortingets samtykke til at dette møte holdes for lukkede dører. Da ingen har uttalt sig derimot, ansees det begjærte samtykke git.

Præsidenten foreslaar at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 53 nævnte funktionærer gives adgang til møtet, og likeledes at Grønlandsdelegationens medlem, professor Koht, og to av utenriksdepartementets funktionærer gives adgang til at overvære forhandlingerne.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Præsidenten skal meddele, at repræsentanten Reimers, som har været permitteret, atter har tatt sæte i forsamlingen.

Sak nr. 1

Indstilling fra den forsterkede og utvidede konstitutions- og utenrikskomite om Grønlandsspørsmålet. (Indst. S. XXXXIX).

Præsidenten: Foruten de tidligere refererte forestillinger angaaende denne sak er der indkommet nogen flere, som ligger til eftersyn paa præsidentens bord. Alle de tidligere indkomne forestillinger er ogsaa av komiteen nu lagt frem her.

Saken i dens almindelighet undergaves debat.

Frk. Christie: Saken er jo behandlet i gruppemøter, hvor der er foretat voteringer, saa det er kanskje ikke saa svært paakrævet at si noget videre om den. Da vi imidlertid i høst behandlet indst. S. A, for 1923 fra den forsterkede konstitutionskomite om Grønlandssaken, tok jeg et forbehold, idet jeg uttalte følgende: "Idet jeg stemmer for komiteens forslag om at St. med. nr. 39 for 1923 vedlægges protokollen, ønsker jeg at ta det forbehold at heri ikke ligger nogen tilslutning til det forslag til overenskomst, som den norske Grønlandsdelegation har fremsat. Jeg forbeholder mig saaledes at staa frit, naar saken kommer endelig ind for Stortinget, idet jeg maa ta avstand fra delegationens forslag, som efter min opfatning i virkeligheten indeholder en anerkjendelse av dansk suverænitet over Østgrønland. Efter min mening bør der for tiden ikke indgaaes nogen overenskomst med Danmark, som

ikke løser spørsmålet om Østgrønland paa en helt utvetydig og for Norge tilfredsstillende maate."

Det blev da for mig, da resultatet av delegationens arbeide forelaa i dokument av 29. januar 1924, at overveie om den overenskomst med Danmark, som vi indbødes til at bifalde, ogsaa løste spørsmålet om Østgrønland paa en helt utvetydig og for Norge tilfredsstillende maate. Naar jeg skal se paa om spørsmålet er løst tilfredsstillende for Norge, maa det sees mot den bakgrund som det hittil eksisterende forhold danner. Forholdet er nu: ingenmandsland med hævdvunden adgang for nordmænd til fangst, fiske, landgang, bosættelse og til at ta land paa denne kyst hvor det findes tjenlig. For at faa en slik tilstand opretholdt behøver vi ingen overenskomst. Mot dette forhold oppstiller nu overenskomsten 6 punkter, som alle indskrænker disse hævdvundne rettigheter. Dette kan jeg ikke finde tilfredsstillende for Norge likeoverfor det nuværende forhold med fuld frihet. Opveies da denne indskrænken av vor tidligere hævdvundne ret ved gunstige indrømmelser i nogen retning? Jeg har ikke fundet nogen saadan indrømmelse. Vi stod i et klart forhold, vi indlater os i et som kan tydes forskjellig i de to land. Men selv om det skulde være tilfældet, at traktaten, saadan som den foreligger med sine indskrænkninger av vor hævdvundne ret, kan vise sig at være rummelig nok for Norges behov med hensyn til de næringsveier vi der vilde drive, saa ligger det utilfredsstillende ogsaa deri, at der ikke er uttalt noget om, at det er norsk lov og norske bestemmelser som skal vaake over nordmænds færd paa Østgrønland. Det ser nærmest ut som om det stiltiende er forutsat, at bestemmelsernes overholdelse skal overvaakes av Danmark. Man spør sig selv: hvem skal egentlig paase bestemmelserne overholdt? Hvem skal anklage hvis en nordmand forgaar sig? Hvem skal dømme? Det er jo mulig at den ordning har været drøftet, at norsk forgaaelse mot overenskomsten skal henvises til norsk ret. En av samtalerne mellem professor Koht og professor Gjelsvik, som vi har faat os forelagt, synes at antyde dette. Det er jo samtaler, som naar man læser dem, forekommer en egentlig at gjælde andre artikler end de, som nu foreligger, artikler som har været paa tale men som atter er forladt, og da synes jeg ikke det hadde saa stor hensigt netop at forelægge dem nu. Og selve referatet av samtalerne forekommer det mig burde, naar de gjengives av den ene, i hvert fald ha været opløst for og erkjendt for rigtige av den anden. Deri legger jeg naturligvis ikke nogen avstandtagen fra at professor Kohts gjengivelse er rigtig, saa langt fra, men ens hukommelse er naturligvis ikke saa sikker som det skrevne ord. En av disse samtaler synes som sagt for mig at hentyde til en anden artikkel end den art. 6 som traktaten har. Det staar paa side 6 i det grønne hefte om Grønlandssaken: "Eg (Koht) spurde han (Gjelsvik) særskilt kva han meinte um innhalde i art. 6 um privat rettstvist, og han svara, at han tykte det var ei god løysing at saka gjekk til det lande, som sakvaldaren hørde til." Der synes altsaa at ha været paa tale en ordning, som likestillet Norge og Danmark med hensyn til hvem der skulde overvaake retsforholdet for de to lands undersaatte, men denne ordning har, om den har været paa tale, - og den burde ha været

paa tale - øiensynlig maattet frafaldes av de norske forhandlere. Vi finder den nemlig ikke. Det ligger da nær at anta at det land, hvis principielle syn det er, at det har suvereniteten, ogsaa tænker at overvaake artiklenes overholdelse, og da der intetsteds er tat uttrykkelig forbehold i motsat retning fra norsk side, maa det være paa det rene at Danmark, saa snart overenskomsten er vedtat, vil fremme sit hvilende lovforslag om at inddra hele Grønland under dansk styre.

Jeg spør mig videre om det er tilfredsstillende for Norge, at denne overenskomst kan opsiges naar 18 aar er gaat? Og jeg maa svare: Idet Norge ved at bøie sig ind under denne avtale med Danmark indskrænker sin hævdevundne ret til Østgrønland, vil det om 20 aar staa i et slettere forhold likeoverfor begrepet Østgrønland som ingenmandsland, end det staaer idag. Det vil derfor om 20 aar ha vanskeligere for at fremtvinge en bedre ordning ved en ny overenskomst, ja muligens vil Norge ikke engang kunne faa opretholdt en ordning saa god som den, som nu skal stadfæstes. Dersom vi om 18 aar vil opsi denne traktat, tør vi altsaa ikke gjøre os haab om at vi da vil faa en bedre, som stiller os friere i vort forhold til Danmark. Danmark vil nok da ha befæstet den suverenitet, som de nu siger at de allerede har. Da det ikke er noget i overenskomsten som hindrer at Danmark indretter sig paa Østgrønland, som om landet er dansk, vil det i løpet av disse 20 aar befæste sin stilling der, saa den efterpaa ikke vil være til at rokke.

Jeg tok mit forbehold likeoverfor overenskomsten, hvis den ikke løste spørsmålet Østgrønland paa en utvetydig maate, og om noten som følger overenskomsten fremhæves det likefrem, at den skal tydes forskjellig fra de to land. Ja, det er kanske meget at si det, men jeg synes jeg vilde finde noten likefrem latterlig, hvis den ikke var saa bedrøvelig for os i sin virkning. Da denne note nemlig ikke forpligter Danmark til at respektere Norges principielle syn i de 20 aar overenskomsten varer, saa vil selvsagt ikke notevekslingen være tilstrækkelig til at hindre Danmark i at utøve suvereniteten i strid med det standpunkt som Norge idag indtar, og at Danmark paa den maate i det lange løp vil seire i suverenitetsspørsmålet, det er efter min mening utvilsomt. Notevekslingen kan, slik som den er avfattet, ikke hindre dette. Jeg maa derfor erklære mig uenig med konstitutionskomiteen naar den angaaende notevekslingen siger: "Man anser de noter som skal utveksles ved overenskomstens undertegning tilstrækkelig til at opretholde Norges principielle standpunkt." Efter hvad jeg her har fremholdt, kan jeg ikke stemme for den foreliggende beslutning. Jeg har tillatt mig at fremkomme med disse bemerkninger paa grundlag av det forbehold jeg har tat. Ellers er jo saken, som jeg skjønner, helt oplagt. Forresten finder jeg det under enhver omstændighet uheldig og litet tilfredsstillende, at Norge nu skal gaa til at vedta en overenskomst før Danmark, som har utsat spørsmålet til efter de nye valg. Det har den hele tid været forutsætningen, at saken skulde avgjøres samtidig i begge land, og saavidt jeg erindrer at ha set, har der endog været indgaat avtale om dette mellem de to land. Men det kan

godt hände at jeg tar feil i det sidste. Jeg kan altsaa ikke stemme for den foreliggende beslutning.

Grivi (komiteens ordfører): Eg vil gjeva frøken Christie rett i det, at ho daa me sist hadde denne saki fyre her, tok alt turvande atterhald, so ho er i sin fulle og gode rett naar ho i dag segjer at ho ikkje vil vera med paa denne semja som det her er gjort framlegg um, med di ho soleis finn at semja ikkje er so bra som ho burde vera. Ho hev som sagt teke turvande atterhald, so det er ingenting aa segja paa det. Det lyt ein medgjeva. Eg maa elles segja at det var noko lettvint aa klara det paa denne maaten. Frk. Christie gjekk nemleg ut ifraa det som me svært gjerne vilde ha prova, nemleg at det her sveiv um eit ingen-manns-land. Ho gjekk ut ifraa det, og at me hadde hevdvunne rettar o.s.b., - det var ei upplagd sak at so var tilfellet. Men dessverre, det er nok ikkje so, det er nettupp um det striden stend, so det gjeng ikkje so lett. Nei, stoda er den at det er strid millom desse tvo landi, og kvart hev sitt standpunkt. Me paastend at det er ingen-manns-land, Danmark paastend at dei eig landet fullt og heilt, og hev den heile og fulle suverenitet yver heile Grønland, og i so maate viser dei til godkjenningi fraa stormaktene og godkjenningi fraa den norske regjeringi, og den ting at dei òg paa ein maate hev sett herredømet i verk oppetter, i alle fall hev dei nokre stasjonar der. Me paa den andre sida paastend at Danmark ikkje hev yverhøgdsretten, men at det sviv um eit terra nullius. Det som ikkje er drege inn under sjølv koloniriket, det meiner me er terra nullius. Det er soleis ikkje tilfellet at den ting er paa det reine, at det er terra nullius, det er nettupp det som ikkje er paa det reine.

Daa me tok til med Grønlandssaki, so var stoda den at me her i Stortinget dryfte den framgangslina som me skulde taka. Me hadde høve til aa fylgja tingingslina, som me no hev fylgt; me hadde havt høve til aa gaa til skilddom, og me hadde havt høve til aa lata det skura, - det var "lat-skura-lina". Stortinget valde etter nøgje ettertenkjing den lina som er fylgd til i dag, nemlig tingingslina. Delegasjonen som skulde tinga paa fritt grunnlag, kom tilbake her og sa: Det rekk ikkje fram, det me hev halde paa med, me fær ikkje Danmark med paa dette; ikkje kann me gaa med paa aa godkjenna Danmarks suverenitet yver Grønland, og ikkje vil dei gaa med paa aa godkjenna det for terra nullius. Me hev tenkt paa aa faa i stand ein skipnad, med di kvar av oss tek undan at me held kvar paa vaart prinsipielle syn paa desse ting. Stortinget sa: Ja, dette vil me ikkje taka noko standpunkt til, men ver so god! De kann faa lov til aa prøva det og so koma og leggja resultatet fram for Stortinget, so skal me sjaa paa det og sjaa um me finn det godt nok. Det er det som er hendt no. Det er resultatet av dei tingingar som ligg fyre her i dag, og stoda er den at sjølv Grønlandsspursmaalet, spursmaalet um suvereniteten yver heile Grønland, som saki byrja med, det stend i dag som det stod daa dei fyrste tingingane tok til. Kvar av partane hev det same syn i dag. Danmark meiner det hev suvereniteten; me meiner at desse lutene av Grønland er terra nullius. Det er stoda. Det som er naatt, er ingi løysing paa hovudspursmaalet, men det er

ei semja um visse praktiske spursmaal paa Aust-Grønland. Det vil segja at det er ein etter maaten liten part av den store oppgaaava som her ligg fyre, som er løyst. Det er sanningi og røyndi, og alt det andre som dei fablar um i avisone, ditt og datt som det skraalast um, det er tøv og ikkje noko anna. Og tøv hev det vore nok av. Det hadde vore betre at dei som hev skraala um dette, hadde granska saki og sett seg til botns inn i saki, daa vilde dei sjølv sagt havt ei onnor meining. I alle fall vilde dei ikkje ha skraala som mange av deim hev gjort, det hadde vore heilt umogleg, for ein kann ikkje gaa ut ifraa at folk er so nautne at dei ikkje maatte skyna det.

So er spursmaalet um dette hev fyregripe noko eller ei, det store hovudspursmaalet, um denne vesle avtalen um desse praktiske spursmaali kann segjast aa øydeleggja hovudspursmaalet, suverenitetsspursmaalet. Ja, det er sjølv sagt det som det kann diskuteras um, anten det er rørt ved hovudspursmaalet eller ikkje. Og um det er det, som Stortinget sine medlemer sjølve vil ha fenge full greida paa, noko tvidrag millom dei lærde. Men eg er kome til det resultat at naar dei lærde er usamde, so vil eg tru paa meg sjølv. Dei lærde er mest jamt ueinige, og difor fær ein gjera seg upp eit standpunkt so godt ein kann. Daa meiner eg, at desse notane som her er vortne bytte millom dei tvo landi, og der dei baae presiserar den ting at denne semja ikkje skal verka prejudiserande paa hovudspursmaalet, maa daa ha noko aa segja. Det kann daa ikkje vera berre tome ord ut i lufti. Dei maa daa meina noko med det, desse menneski. Eg trur elles at endaa um ein ikkje hadde havt dei notane, vilde saki vore heiltupp greid, nemleg at sjølve suverenitetsspursmaalet ikkje er avgjort, av den grunn at denne semja umhandlar ikkje det spursmaalet; tvert imot, ho umhandlar berre løysingi av ymse praktiske spursmaal paa Aust-Grønland, ingenting anna. Baae landi hev sitt syn. Men for aa vera heilt brennsikker paa at den stend fast, hev delegasjonen fenge dette inn i notebytingi, og det trur eg han sant for dyden gjorde rett i. Det viser seg at mangt kann tolkast baade hit og dit, og daa var det svært varsamt aa faa det med. Men naar det er med, kann eg ikkje forstaa at det skulde gjera noko skard i vedkomande land sitt prinsipielle syn.

Visseleg er det so at det hev sine store vanskar aa forma ut denne semja under den fyresetnad at baae landi held seg sitt prinsipielle syn til handa. Me ser paa semja at det hev vore oversleg store vanskar i so maate; men eg for min part synest at delegasjonane paa ein undringsverdige maate nettupp hev greidt dei vanskar som det er med den ting, og dei hev halde det so godt ut ifraa einannan, at eg maa segja at sume stader kann ein kanskje inntolka eit slag suverenitet for Danmark, og paa andre stader kann ein kanskje inntolka eit slag suverenitet for Danmark, og paa andre stader kann ein verkeleg inntolka at det hev gjeve slepp paa denne suverenitet. Eg kann i so maate visa til ein dansk lærd, professor Knud Berlin. Han segjer at det finst ikkje det grand i semja som segjer at Danmark hev yverhøgd yver Grønland, og han kann ikkje skyna at delegasjonen kann ha gjenge med paa noko slikt. Han er svært oppsett, maa vita, paa dette som dei danske tingingsmennene hev gjort, og

han prosederar sterk imot semja, som han meiner gjeng i Danmarks disfavør.

Frøken Christie kom inn paa den ting, som visseleg hev vore uppe under tingingane, kven som skal handheva lov og rett paa Aust-Grønland. Det hev visseleg vore uppe - det vil formannen for delegasjonen eller ein av delegasjonen sine medlemmer betre kunna opplysa enn eg. Ogso det hev lege fyre, men eg trur dei kom til det resultat, at den ting best løyser seg paa den maaten at vedkomande land set lov og rett og fyresegner for sine borgarar. Stoda er nemleg den at det kann ikkje vera noko i vegen for Norigs riksmakter aa gjeva lover for sine folk naar dei ferdast paa Grønland, og det vert venteleg naudsynt for det norske riksstyret aa faa i stand fyresegner i so maate. So det er nok tenkt paa det, og det let seg ordna, men eg gjeng ved at det er eit noko vanskeleg punkt. I det heile maa ikkje frøken Christie tru at me som er med paa semja, synest at ho er so storveges. Nei paa ingen, ingen maate. Det er ei mistyding. Nei daa, ho er slett ikkje noko storveges, tvert imot, ho er ikkje bra sjølv sagt. Men allting er relativt i denne verdi, og naar ein tek umsyn til stoda, ja daa vert spursmaalet um ikkje semja er etter maaten bra, etter umstendi nokso bra. Det er det som er saki. Det er ikkje raad aa taka semja ut av fyresetningane, ut av situasjonen som han ligg fyre. Nei, me maa sjaa semja som ein lekk i den lina som Norig hev valt, tinginglina. Stortinget hev nemleg ikkje paa slump gjenge med paa ei slik lina som denne, paa ingen maate. Stortinget hev meint at det var den beste maaten til aa berga det som bergast kunde - etter som stoda var. Det er saki. Eg meiner som eg hev meint fyrr, at semja i og for seg sjølv kann det segjast mykje imot, men etter umstendi er ho det beste som var aa naa. Det er sjølv sagt ingen ting i vegen for aa vraka semja og gaa yver paa ei av dei andre linone. Me kann gaa yver til skilslomslina, eller me kann gaa yver til lat-skura-lina, men det hev Stortinget røysta ned. Det vilde ikkje gaa med paa nokor av dei linone, det er saki.

So hev det vore gjort det motlegget, og frøken Christie var inne paa det her, at dette skulde stella oss daarlegare aat aare, og at Danmark vilde faa eit yvertak med tilføre av denne semja, og at det vilde paa denne maaten faa suvereniteten. Til det vil eg segja at det stend paa det norske folket sjølv, anten semja skal verta til bate for Danmark, eller ho skal verta til bate for Norig. Det stend paa det norske folket sjølv. Her fær det ei tid til aa umrøma seg paa og utnytta, til aa prova for verdi at det eigentleg er nordmennene som best kann nytta ut desse ting paa Grønland, og at dei difor bør styra med dei ting. Men dersom me ingenting gjer, berre let det skura og legg oss til aa sova og ikkje handlar her, ja vel, so kann det vera - eg nektar ikkje for det - at det kann vera til bate for Danmark. Det er rett det. Men her hev det norske folket fenge høve til aa syna um det verkeleg hev noko paa seg dette, at det norske folket er det som helst bør ha desse ting her aa stella med. Det stend paa det sjølv. Det er med andre ord ei utsetjing.

Og eg vil spyrja kvar helst me stend, dersom me vrakar denne semja, korleis stoda vil vera, kva me daa skal gjera,

korleis me daa skal stella oss. Det hev vore sagt so mykje imot denne semja, og det hev vore sagt at ho var baade til skam og skade for Norig. Eg hev enno ikkje høyrte nokon som hev sagt noko um, korleis dei vil greida brasane dersom semja vert um inkje. Det vilde eg gjerne faa greida paa, - korleis dei etlar seg til aa greida den ting. Det hev eg ikkje set noko um. Dei som vil velte semja, fær taka ansvaret for det, og dei fær visa vegen korleis me skal greida oss ut or den floken som me daa kjem upp i. Det er kvintessensen. Nei, lat oss rekna med tilhøvi soleis som dei ligg til. Stoda hev me fyrr dryft, og me kom til den endskapan at ho var ikkje vidare sprek, stoda vaar i denne saki, og det hev dei til fullnads vore merksame paa i Danmark, og difor ser me den forfælande rasingi som det er i Danmark imot semja. Det hev vore mykje sagt imot ho her, men der nede er tilstandet langt, langt verre, og no ser me at dei gjer alt dei kann, eit par politiske parti, so vidt eg kann skyna, til aa faa grava grunnen undan semja. Um det vil lukkast, det er ikkje godt aa vita, men det kann godt vera at det gjer det. Frøken Christie kom inn paa det òg, at det var ingen grunn her til aa vedtaka denne semja no, soleis som Danmark ber seg aat, og at det hadde vore ein avtale at dette skulde verta fyrehavt samstundes her og i Danmark. Nei, nokon slik avtale kjenner eg ikkje til, eg hev ikkje høyrte noko um nokon slik avtale. Det maa no utanriksministeren kunna gjeva svar paa, men eg hev ikkje fenge nokor greida paa det ...

(Utenriksminister Michelet: Jeg kjenner heller ikke til det, hr. president!) ...

Ja, daa er der ingen ting daa! Men det er so mykje som vert sagt her med tilføre av denne semja, som ikkje er nokon ting, so det er i so maate ikkje noko nytt det heller.

Eg kann ikkje segja anna enn at eg vart noko undren ved aa sjaa korleis Danmark for aat, at saki vart send til eit utskot der nede, som skulde ha dette fyre. Eg hev òg høyrte folk som hev sagt, at dei syntest det var grunn for oss til aa setja det ut, at dei i Danmark hadde gjort det paa den maaten. Det er eg ikkje einig i. Eg finn ikkje nokon grunn til det. Eg gjev ein god dag i korleis Danmark steller seg. Lat Danmark stella seg som det vil - det vert Danmark si sak. Vil dei der vraka semja, vel, so lat deim det - eg skal ikkje graata det grand um dei vrakar ho, dei maa so gjerne faa lov til det. Dei kjem ikkje til aa staa betre for det, so eg trur ikkje me skal lata oss skræma av den ting, at dei kunde finna paa aa gjera det.

Eg vil summera dette upp dit at semja er ingi løysing paa Grønlands-spursmaalet; det stend der og vert aa taka upp seinare. Dette er byrjingi til aa løysa spursmaalet, og me vonar at det skal utvikla seg dit at me kann koma til aa løysa Grønlands-spursmaalet paa ein maate som er fullnøggjande for Norig. Eg ser det som ein lekk i det strevet, og me fær vona at det vil føra fram. Eg torer som sagt ikkje stødsegja at so vil skje, men det stend paa dei folk som bur og byggjer her frametter, korleis dei vil løysa tingen. Eg vil taka oppatt at frøken Christie si fastslaaing av at det skulde vera paa det reine at Grønland var ingen-manns-land, det skuldar frøken

Christie aa prova. Dersom det er paa det reine og alle godkjenner den ting, ja, daa stend saki i ei heilt onnor stoda enn fyrr. Me hev i nemndi so godt me hev kunna, vege desse tingi for og imot og prøvt aa setja oss so godt inn i dette som raad hev vore, og me hev sjølv sagt havt vaare tvilsmaal og evingar her. Det er ikkje skort paa deim. Men som sagt, naar me skal sjaa stoda som ho verkeleg er, og stoda som ho vilde verta dersom semja vart vraka, so hev me samrøystes kome til det syn at semja bør godtakast. Det vil vera til bate for vaart land. Det kunde nok vera at me i augneblinken kunde vinna fanfaror og frægd ved aa setja oss imot og segja at her er karar som skal greida brasane, og at me ikkje vil ha nokor semja o.s.b.; det kunde godt vera at det kunde taka seg svært godt ut i augneblinken, men i det lange laupet trur eg ikkje det vil vera til bate for landet, og det er vel det som ein til sjuande og sist bør taka umsyn til, naar ein mer komen til den yvertyding.

Eg kann ikkje i augneblinken minnast noko meir som eg skulde ha sagt her. Eg kann ikkje gaa inn paa nokor vidare, meir spesiell gjenomgaaing av dei ymse punkti i semja, det vil i tilfelle delegasjonen sine medlemmer kunna gjera betre enn eg. Som sagt, semja i og for seg sjølv hev me ikkje noko større aa segja paa, naar me tek umsyn til fyresetnadene og grunnlaget for ho, men det er ein ting. Hovudsaki er som sagt um ho rører noko ved suvereniteten eller ikkje.

Mjøen: Jeg har oppfattet det derhen, at vi idag foreløbig skal diskutere spørsmålet, og at der er anledning til at komme tilbake til saken, hvis det besluttes, at vi skal ha den op til behandling for aapne døre imorgen eftermiddag. Jeg synes, at der har været et ganske eiendommelig hastverk over denne sak. Det er jo saa, at vi fik disse folkeretslærdes uttalelser for 2 dage siden - det var en hel bok. Det skulde synes rimelig, at Stortingets medlemmer fik litet grann tid til at se paa dette og læse det igjennem. Ved siden derav er et par bøker om Grønlandspørsmålet levert os her i vore brevkiosker. Og saa ser vi pludselig, at her sættes saken op til behandling idag, nu - efter at Danmark har utsat sin behandling av spørsmålet. Før blev det anført, at det var av hensyn til at vi skulde behandle saken samtidig med Danmark - og forinden danskerne gik til nye valg; men nu gjælder altså ikke det længer. Men det var brukt dengang som argument for at saken skulde op snarest mulig, for at avtalen skulde bli vedtat i begge lande samtidig. Jeg synes ikke, at man i en saa stor sak som dette skal gi indtryk av, at vi næsten ikke skal faa sætte os ind i den. Det er jo av den største interesse at sætte os grundig ind i de folkeretslærdes uttalelser, og hvis det er saa, som medlemmer av delegation og konstitutionskomité har paastaatt, at vi ved at sætte os nøiere ind i saken vil komme til, at det standpunkt, som delegationen er kommet til, er det bedste, saa synes jeg ikke, at delegationen egentlig staar sig paa, at vi ikke faar se nærmere paa det. Der er et ganske eiendommelig hastverk, naar det gjælder en saa stor sak som denne. I betragtning av de sterke opinionsytringer, som vi har set fra alle kanter av landet, saa skulde der være grund til at gi Stortingets medlemmer ialfald tid til at se paa dokumenterne.

Det er som sagt 2 dage siden vi fik de folkeretslærdes uttalelser, og nu er der altsaa kommet det nye til, hvad vi trodde ikke vilde ske, at de i Danmark har sendt saken til et udvalg. Uagtet delegationens formand dernede advarte mot det, saa endte det med at han sa at han ikke vilde motsætte sig, at det sendtes til udvalg. I Danmark vil saken altsaa bli behandlet av 2 riksdage. Det kunde være meget som talte for at vi ogsaa her i landet fulgte samme eksempel. Men hvordan vil stillingen bli nu, om Danmark senere ikke vedtar? Jeg synes, at vi ikke skulde bringe paa os en ydmygelse til, for først presses og trumfes denne sak gjennom til trods for de folkeopinionsytringer som har været, og uten at legge saken frem for folket - det er det ene - og dernæst skal vi kanskje vedta det og danskerne forkaste det! Skal vi føre paa vort land en ydmygelse til? Jeg vil derfor uttale, at man ikke burde motsette sig at denne sak utstod i nogen tid i all fald. Jeg vil ikke komme ind paa saken i sin almindelighet, - det vil jeg komme tilbake til imorgen, hvis det blir vedtatt at den skal behandles imorgen - men jeg vil bare henstille, at man her tar stilling til det spørsmål: saken utstaar indtil videre. Jeg vil forbeholde mig i tilfelde at opta forslag om det, forsaavidt jeg faar nogen støtte. Jeg hadde hatt mest lyst til at opta forslag om, at saken tas ikke under behandling av indeværende aars Storting; men slik som saken staar nu, kan jeg nøie mig med det første. Hvis jeg faar nogen støtte, som sagt, saa vil jeg opta det forslag: Saken utstaar indtil videre. Vi behøver ikke at rende paa saken fortere her end i Danmark.

Maseng: Jeg er fuldt klar over, at om denne sak er det meget vanskelig at uttale sig for et, la mig si, rent menig medlem av denne forsamling. Naar jeg allikevel har forlangt ordet, saa er det fordi jeg mener, at den sak vi her er indbudt til at avgjøre, er saa overmaade vanskelig at bedømme, og dernæst fordi jeg synes, at den tid som er levnet oss til at sette oss ind i sakens vesentligste dokumenter, er for kort. I likhet med hr. Mjøen mener jeg derfor at saken bør utsettes indtil videre, slik at man kan faa bedre indblikk i den. Naar vi, som ser med det forsiktige syn paa dette, optreder her, saa har jeg lagt merketil, at det gaar som et stille smil over en stor del av forsamlingen. Jeg skulde ønske, at denne store del av forsamlingen var saa vel inde i disse ting, og at de hadde et saa klart overblikk, at det smilet var begrundet - men jeg har mine tvil om det.

Jeg skal dernæst si nogen ord om sakens forberedelse. Jeg tok ifjor høst intet forbehold; men jeg mente, at det selvsagt var saa, at det maatte staa enhver representant fritt med sig selv at avgjøre, om han fant det eventuelle forslag at være av den beskaffenhet at det kunde godtas, eller om det maatte forkastes. Man faar jo huske paa, at dette er den største og vanskeligste sak som er forelagt Stortinget siden 1905. Men hvad er skjedd med hensyn til forberedelsen? Jo, det er skjedd for det første den ting, at delegasjonens forhandlinger mot forventning tok forholdsvis ganske kort tid, den bragte paa forholdsvis kort tid et resultat i form av et utkast til overenskomst mellem de to land. Om dette skyldes velvilje fra

begge sider, eller om det skyldes eftergivenhet fra den ene parts side, derom skal jeg foreløbig ikke uttale mig. Videre er det skjedd, at sakens avgjørelse i komiteen efter min mening er forsert for sterkt fram. Den er kjørt igjennem saa raskt, at den ikke engang er behandlet i grupperne - i ethvert fald ikke i venstres gruppe - før gruppernes medlemmer hadde tat sit standpunkt i komiteen og dermed saa at sige hadde bundet sine grupper uten at kjende disses stilling. Jeg spør, om dette er en forsvarlig fremgangsmaate i en saa stor og viktig sak. Paa mig har den ialdfald virket lite tiltalende. Og endelig er der et forhold til, som jeg vil berøre, og det er det, at konstitutionskomiteen, som rimelig er, er blit forsterket - men paa hvad maate? Jo, blandt andet paa den maate at to av delegationens egne medlemmer er sat ind, hr. Høgset og hr. Joh. Ludw. Mowinckel. Det tredje medlem av delegationen, hr. Hambro, er jo fast medlem av komiteen, saa han staar i et andet forhold. Dette er egnet til at vække opmerksomhet. Det ser ut, som om man paa forhaand har villet sikre sig mest mulig mot kritik utenfra i komiteen, og det ser ut, som om man har villet sikre sig en mest mulig enstemmig indstilling for overenskomstens vedtagelse. Jeg tror ikke, at en slik fremgangsmaate er klok, eller at den er egnet til at gavne saken. Det er ialdfald min mening.

Jeg skal dernæst gaa over til at si nogen ord om det foreliggende forslag, si grundene hvorfor jeg ønsker saken utsat, saa man kan faa bedre betænkningstid. Vort lands største historiker i de sidste hundrede aar, avdøde professor Sars, fælder i sit kortfattede verk "Historisk indledning til grundloven" følgende dom over friggjørelsesverket i 1814: "Denne leilighet blev saa godt utnyttet, som folkets indre utvikling ga det evner til, og heller ikke bedre. Der skete intet mirakel. Baade i hvad der blev opnaadd og hvad der blev forfeilet, da det avgjørende øieblik kom, ser vi en naturlig virkning av de kaar hvorunder folket hadde levet." Jeg tænker, at denne dom er en retfærdig dom. Jeg tror, vi kan underskrive den. Det er al histories strenge dom, at ethvert folk faar de kaar, den skjæbne, som det har fortjent. Det er en streng lov; men jeg tror, det er en opdragende lov for nationerne. Og denne historiens strengelov har ogsaa vi været underlagt. Det viser vor histories aarbøker. Men vedtar Stortinget det foreliggende utkast til overenskomst, da er jeg bange for - efter den anledning jeg har hat til at sætte mig ind i denne vigtige sak - at nordmændene paa Grønland faar ringere kaar, end de har fortjent. Og det norske folk er holdt utenfor. Det er ikke spurgt. Ansvarer ligger paa Stortinget. Den norske delegation har handlet efter sit mandat, der er ingenting at sige paa det, og jeg er ikke i tvil om, at den norske delegation har ført forhandlingerne fra norsk side paa en usædvanlig dygtig maate, og jeg er ikke i tvil om, at delegationen har opnaadd det, som det fra norsk side var mulig at opnaa ad forhandlingens vei. Men selv om vi for tiden finder det formaalstjenlig at forlate det, som av historiske og nationale grunde burde være enhver nordmands principale standpunkt i denne sak: Norsk suverenitet over Grønland, og gaa over til det, som jeg vil kalde for det subsidiære: Østgrønland som ingenmandsland og

suveranitetsspørsmålet uavgjort indtil videre, - selv da er jeg i tvil om hvorvidt utkastet holder det maal, som det kunde være ønskelig og nødvendig at det holdt. Det som for mig som vel for de fleste er det avgjørende, det er suveranitetsspørsmålet. Bli Norges stilling svakere, om overenskomsten vedtages, eller blir den uforandret? - det er det som er det springende punkt i denne sak. Lægfolk som jeg og som de fleste i denne forsamling kan for det meste i spørsmål av den vanskelige art som det foreliggende som regel støtte os til de sakkyndige. Denne støtte blir i grunden en ustøtte nu, ti sakkyndigheten er uenig. Det maa altsaa i stor utstrækning bli lægmandsskjønnet hos os, som faar bestemme vor opfatning, og det blir lægmandsskjønnet hos hver enkelt, som faar ta hver enkelts fulde ansvar. Det maa man ikke glemme. Men lægmandsskjønnet trenger tid for at komme til klarhet, og derfor mener jeg at der bør være anledning til at se paa saken længere.

Det forekommer mig at overenskomsten er utilstrækkelig. Dens formaal angives at være at forebygge strid, konflikter, hvor praktisk mulighet for saadanne foreligger. I alle dele av det vældige omraade det her gjælder, som ikke omfattes av overenskomsten, har altsaa Danmark i henhold til sin opfatning av suveranitetsspørsmålet anledning til at hævde sit syn paa det og befæste det baade ved ord og handling. I overenskomsten selv ligger altsaa en kilde til ny strid mellem de to land, og det blev sagt av et medlem av delegationen, at strid vilde det nok bli. Ja, kan hände det er det bedste ved overenskomsten at der vil bli strid. I artikkel 6, som jeg tror frk. Christie ogsaa var inde paa, anerkjendes dansk suveranitet over store dele av Østgrønland, distriktet omkring Scoresby sund og distriktet nordenfor Lindenows fjord. For disse distrikter som for Angmagssalik-distriktet faar den danske regjering ret til at fastsætte grænser og bekjendtgjøre dette efter sædvanemæssige regler. Det staar i St.med. nr. 5, side 18, og jeg skal ikke referere det. Det er slaat fast. Ja, jeg synes det er en stor indrømmelse fra delegationens side. Jeg kan ikke helt ut forstaa den maate, hvorpaa den norske delegation og Stortinget med den - hvis overenskomsten vedtages - hævder synet: Østgrønland som ingenmandsland. Det er uforstaaelig for mig. Her gaar altsaa store dele og viktige dele tapt. Der kan ogsaa ved andre artikler i utkastet reises tvil om standpunktet: Østgrønland som ingenmandsland, er hævdet. Jeg skal ikke komme ind paa det, det vilde føre for langt. Jeg kan ikke forlange at Stortingets medlemmer skal høre paa et saa langt foredrag fra min side.

Det som vel foreløbig er det avgjørende for suverenitetsspørsmålet, det er notevekslingen, som hr. Grivi ogsaa uttalte, hvis jeg ikke misforstod ham. Hver av partene har forbeholdt sig sitt prinsipielle syn. Der kommer forsaavidt ingen avtale istand om suvereniteten. Den norske delegasjons prinsipielle syn er: Øst-Grønland er ingen-manns-land. Utfra det syn er utkastet kommet istand fra norsk side, og utfra det syn vil nordmennene, om overenskomsten vedtas, bli nødt til å optre og handle på Øst-Grønland, så lenge som overenskomsten varer. Det forekommer mig at nordmennene er bundet til det, og

de kan ikke erverve nogen suverenitet. Danmark derimot står jo selvsagt friere i sin handlemåte. Danskenes prinsipielle syn, det er: dansk suverenitet over hele Grønland. Utfra det syn vil danskene optre og handle, først og fremst i alle de deler av Grønland som ikke omhandles i denne overenskomst -, og det er jo veldige distrikter, - og dernæst i alle de distrikter som omfattes av overenskomsten, dog ikke på en sådan måte at det kommer i strid med overenskomsten.

Vi har allerede fått beskjed om at danskene vil optre på den måte. Det er uttalt og skrevet fra dansk side at danskene vil vedta sin store administrasjonslov for Grønland. Den vil de bruke overalt, også innenfor overenskomstens område, for danske borgere, og det er selvsagt at Danmark vil bruke den likeoverfor folk som flytter inn der fra de land hvorav Danmark har fått anerkjennelse. Når så en tid er gått, og det kan hende blir tale om at dette suverenitetsspørsmål må avgjøres, så kan Danmark peke tilbake på, ikke bare at det har fått sin suverenitet anerkjent av så og så mange stater, men også på at landet i så stor utstrekning er administrert ved dansk lov. - Jeg har holdt på for lenge, det er jeg klar over, og jeg skal stanse med dette. Hvis hr. Mjøen ikke får anledning til å fremsette sitt forslag, så vil jeg forbeholde mig å få anledning til det.

Presidenten: Jeg skal gjøre opmerksom på at hr. Mjøen har vært nødt til å reise hjem, da han fikk telegram om sykdom i familien, så hvis hr. Maseng vil ha fremsatt noget forslag om utsettelse, så må han fremsette det selv nu, så vi kan få debatten begrenset til det. Det spørsmål må nemlig avgjøres i aften.

Mellbye: Da jeg var en av dem som meget sterkt har hevdet at vi må forsvare våre gamle rettigheter til Grønland, føler jeg mig forpliktet til å si noen ord her idag. Jeg vil si, at da vi gikk til disse forhandlinger med Danmark, så trodde jo jeg for min part iallfall at disse forhandlinger neppe vilde kunne føre til noget, og at de norske krav vilde møte en så bestemt motstand hos Danmark at vi ingen overenskomst vilde få. Men jeg så ikke dette som nogen ulykke egentlig. Forhandlingene vilde da blitt avbrudt, som våre forhandlinger med Sverige i 1904, og vi vilde da - forekommer det mig - stått på en nokså sikker grunn. Det var Danmark som hadde reist spørsmålet, det var Danmark som hadde avvist våre krav, og da vilde vi - forekommer det mig - stått bra. Det var mine tanker. Imidlertid blev jo delegasjonene enige og kom til et resultat, som jeg maa si er overraskende godt, og jeg forstaar, at den norske delegation har fundet at kunne gaa med paa det. Det som er det store spørsmål her, det er jo, som sakens ordfører klart la frem; Forskjærtser vi nogen av vore gamle rettigheter eller nogen av vore gamle krav ved at gaa med paa denne overenskomst? Det er jo det store spørsmål, og jeg har da også opmerksomt læst, hvad der foreligger her i denne grønne bok og seet paa en del av de mere fremtrædende uttalelser der. Gjelsvik f.eks. mener, at traktaten ikke vil kunne bli utnyttet til skade for Norge paa noget vis. Dr. Frede Castberg uttaler, at han mener,

at Norge kan gi retsregler for Østgrønland. "Hver part avviser den anden parts forbehold, men dette hindrer ikke at hver av parterne ved at undertegne avtalen med fuldt kjendskap til den anden parts forbehold anerkjender, at forbeholdet er gyldig tat." Og saa siger han videre: "Den ordning som nu kan opnaaes, og som ikke indeholder nogen anerkjendelse, er saavidt gunstig, at Norge kan spare sig for at løpe den risiko, som selvfølgelig altid vil være forbundet med en retssak angaaende spørmaal som det her gjælder." Castberg stod jo paa det standpunkt, at han vilde ha det ind for den faste domstol i Haag - det var hans principale standpunkt; men han mener altsaa at denne overenskomst er saavidt god, at man ikke behøver at løpe den risiko at ta det for domstolen. Saa har vi byraachef Bulls uttalelser, hvor han imøtegaar dr. Ræstad og uttaler at notevekslingen skal netop hindre at overenskomsten blir fortolket som en anerkjendelse av Danmarks suverenitet. Saa har vi Wollebæks uttalelse. Saa kommer vi til dr. Klæstad, og der vil jeg si, at han kommer med nogen uttalelser som har vakt min opmerksomhet, og som jeg gjerne vil, at delegationens formand eller komiteens ordfører skal uttale sig om. Han siger forresten her noget, som jeg først vil gjøre opmerksom paa, at hans forhaandsopfatning er, at vi ikke har noget retskrav av den art at det kan sættes igjennem ved en voldgiftsret eller international domstol, men at vi har i behold et ikke eksigibelt retskrav, altsaa en slag obligatio naturalis. Det vil vel med andre ord si, at vi har et moralsk krav, og det er jo det vi maa holde os for øie - det har vi trods vi ellers faar si, at vi staar daarlig. Men saa siger han videre: "Østgrønland er terra nullius. Vedtar vi overenskomsten blir Østgrønland før eller senere dansk land." Og saa søker han altsaa at bevise dette. Og artikkel 4 mener han udelukker okkupation til eiendom. Og saa siger han, at nu er det jo saa, at man paa et ingenmandsland i regelmæssige tilfælde kan erhverve eiendom ved okkupation; men det skal man altsaa ikke kunne her. Dette er et punkt, som jeg gjerne vil ha litt utførligere opplysning om. Saa mener han ogsaa, at bestemmelsen om jagt og fangst tyder derpaa. Og han mener, at noterne er ikke tilstrækkelig til at hindre, at Danmark foretar suverenitetshandlinger. Og saa kommer han ind paa det som av flere talere har været nævnt - frk. Christie har nævnt det, hr. Maseng har nævnt det - at saa snart overenskomsten i tilfælde er vedtat skal det hvilende danske lovforslag om Grønlands styrelse vedtages av Rigsdagen, og derved vil hele Grønland komme under dansk styre. Det vil jeg ogsaa svært gjerne høre, hvad delegationens formand eller komiteens ordfører mener om. Saa foreslaar han tilsist et par smaa redaktionsforandringer, som efter hans mening vil gjøre det hele bedre, og da bortfalder hans betænkeligheter, siger han. Men det maa da vel være udelukket at faa igjennem saadanne redaktionsforandringer nu? Saa fæster jeg mig særdeles meget ved professor Lies uttalelser. Han siger: "Ved overenskomsten om Grønland paatar den norske og danske regjering sig visse forpligtelser overfor hinanden. De to mest interesserte land kommer overens om en ordning, som sikrer privates loyale konkurranse om strækningens økonomiske utnyttelse." Der er ingen fællesordning etableret,

siger han. Og overfor nordmænd, siger professor Lie, kan myndighetsutøvelse paa terra nullius alene ske ved norske myndigheter. Saa er det en ting, som jeg synes er trøstefuld at læse i professor Lies uttalelse. En sikker sætning, siger han, i folkeretten er det, at brud paa traktat berettiger den anden part til straks at si sig løs og gjøre reklamation. Skulde altsaa Danmark gjøre noget brud paa traktaten, saa er man berettiget til at si sig løs og gjøre reklamation; og han mener, at Norges stilling vil bli bedre med end uten overenskomst. Ja, dette er jo meget kjendte saker for det staar i den "grønne bok" altsammen, men jeg kommer bare med disse uttalelser, som jeg har fæstet mig særlig ved, fordi de gaar i den retning, at de ialfald beroliger mig paa mange punkter slik at jeg finder at jeg kan stemme for konstitutionskomiteens forslag.

Der er talt meget om Scoresbybugten, og at det skulde være meget uheldig for os med den bestemmelse om eskimobebyggelse der. Jeg har her for mig professor Berlins artikkel i "Berlingske Tidende" om den dansk-norske overenskomst. Han siger der om denne eskimoiske bebyggelse ved Scoresbysund, "at der ikke staar et ord om, at det skal være en dansk bebyggelse eller at det er den danske regjering, hvem det tilkommer at utfærdige de nævnte særbestemmelser. Efter ordene vil det derfor ikke være utelukket, at det kunde bli en norsk eskimoisk bebyggelse, hvis et tilstrækkelig antal eskimoere i Østgrønland frivillig maatte gi sig ind under norsk høihet". Det er altsaa en dansk mands opfatning, som er vel inde i disse ting. Jeg kan derfor ikke tro andet end at mange av disse sterke uttalelser, som vi har set i aviserne, for eksempel lagmand Heggens i hans foredrag naar han siger at "Der er opnaadd enighet bare om en ting, og det er at uenigheten skal fortsætte" eller videre at "Efter avtalen fraskriver vi os denne ret. Vi kan ifølge denne bare ta grund til bruk, og bare i 20 aar", - disse sterke uttalelser maa for en meget væsentlig del grunde sig paa ubekjendtskap til forholdene. Og det er jo rimelig nok. De har ikke hat anledning til at sætte sig ind i sakens dokumenter. - Under disse forhold synes jeg derfor at jeg kan stemme for konstitutionskomiteens forslag. Jeg er ganske enig med komiteens ordfører Griveri, naar han i sit friske foredrag sa, at det kommer an paa det norske folk selv om overenskomsten skal bli til gagn for vort land eller ikke. Slik som stillingen er mener jeg at vi bør vedta den. Vilde vi forkaste denne nu vilde vi saavidt jeg kan forstaa ubetinget forværre vor internationale stilling. Vi kan jo tænke os at vore krav i fremtiden vil komme ind for en international domstol, og at ogsaa de moralske hensyn, som vi mener bør spille en rolle ved bedømmelsen av vore krav, vil kunne komme til at gjøre sig gjældende; men hvis vi ikke gaar med paa denne overenskomst nu mener jeg at vi forværrer denne vor internationale stilling. Da jeg imidlertid læste i aviserne om at danskerne nu har nedsat en komite og at de vil utsætte saken, kom jeg til at tænke paa om det ikke skulde være rigtig om vi ogsaa gav os selv et pusterum. Jeg mener ikke av hensyn til danskerne. Jeg er ganske enig med hr. Griveri i at de faar gjøre hvad de vil. Forkaster de overenskomsten staar vi meget godt. Vi skal ikke være bange for

det; det bryr vi os ikke om. Men der er ogsaa andre hensyn her, og det er hensynet til stemningen utover landet. Den har været meget ophidset, - vi har jo set disse sterke uttalelser i aviserne fra mange hold - men denne stemning begynder at lægge sig noget eftersom man faar mere og mere greie paa forholdene. Jeg synes derfor det er meget som taler for at vi kan ha en liten utsættelse. Jeg vil dog ikke være med paa en længere utsættelse, men jeg vil bare faa lov til at henstille til komiteen om det ikke kunde gaa an at indrømme nogen dages utsættelse. Det er repræsentanter her som gjerne vilde sætte sig noget nøiere ind i saken, og nogen dages utsættelse synes jeg man med rimelighet kunde indrømme. Jeg tror ogsaa at det vilde virke beroligende utover landet.

Præsidenten: Hr. Maseng har fremsat saadant forslag: "Behandlingen av Grønlandssaken utsættes indtil videre".

Hr. Maseng har underhaanden gjort mig opmerksom paa at deri lægger han, at saken skal utsættes til over paaske. - Præsidenten vil ikke begrænse debatten til at gjælde utsættelsesforslaget. Det maa avgjøres iaften, men at begrænse debatten til bare dette forslag anser præsidenten ikke hensigtsmæssig, og vil derfor la debatten fortsætte om saken i sin almindelighet, hvorunder utsættelsesforslaget selvfølgelig ogsaa kommer under debat.

A. Holmboe (komiteens formand): Jeg hadde egentlig ikke tænkt at ta ordet angaaende sakens realitet, ialfald ikke paa det nuværende tidspunkt, men det som bragte mig til at ta ordet var de uttalelser som kom fra hr. Mjøen, og som jeg maa faa lov at hefte mig en smule ved. Han beklaget sig over det som han sa ganske eiendommelige hastverk hvormed denne sak syntes å skulle fremmes, og han antydte ogsaa noget om en utsettelse. Hr. Mjøen bemerket at disse erklæringer fra de sakkyndige først var omdelt for 2 dage siden, og han syntes det var for liten tid til å sette sig inn i dem. Såvidt jeg kan huske, var disse erklæringer fra de sakkyndige omdelt mandag morgen. Det er mulig at hr. Mjøen ved et eller annet tilfelle ikke har fått dem før senere, men vi må jo erindre at denne sak ikke er ny for Stortinget, den blev behandlet ifjor her i sin fulle bredde, den blev behandlet i november måned, og det er nu 3. gang den er fremme for Stortinget. Det er naturligvis så at hvis medlemmene av denne forsamling synes at de ikke har fått tilstrekkelig tid til å sette sig inn i den, er det vanskelig å nekte dem det, men disse erklæringer fra de sakkyndige er jo egentlig bare et hefte på nogen og 60 kontratrykte sider, og det skulde ikke på en 2-3-4 dage ha vært vanskelig for Stortingets medlemmer å sette sig inn i dette. Hr. Mjøen antydte at han hvis utsettelsesforslaget falt idag, vilde komme inn på saken i sin fulle bredde imorgen. Da må vi jo være opmerksom på den ting at det går ikke an å drøfte denne sak fra alle sider i et offentlig møte, det er ganske umulig at denne sak med de ulemper og de fordeler som overenskomsten bringer for Norge, kan drøftes i et offentlig møte, spesielt når Danmark ennu ikke har behandlet saken, det må vi alle være opmerksom på. Jeg vil altså si at hvis man vil kritisere

overenskomsten, eller hvis man vil uttale sig til fordel for overenskomsten, bør det siges her. I det offentlige møte imorgen må man innskrenke sig til det aller nødvendigste. Det besste var selvfølgelig om man i det offentlige møte kunde undgå debatt. Hr. Mjøen blir muligens ikke tilstede, men jeg vil si det også for de andre om de skulde ha lyst til å debattere saken i sin fulle bredde imorgen. Jeg må på det bestemteste advare mot det. Det blev nevnt at Kohts og Hambros bøker var omdelt her. Professor Kohts bok er i virkeligheten ikke annet enn det foredrag han holdt for Stortinget her i november måned, og som Stortingets medlemmer allerede tidligere har gjort sig bekjent med, så det skulde jo ikke være noget nytt. Jeg mener at denne sak har vært drevet på ganske ordinær måte. Der har ikke vært utvist noget usedvanlig hastverk fra komiteens side. Vi har tatt oss god tid til å drøfte saken i de møter vi har hatt. Jeg synes opriktig talt at når det nu efter ruten er kommet så langt, vilde det være verdigst å gå til behandling i realiteten, spesielt synes jeg ikke det skulde spille nogen rolle for oss nu hvordan situasjonen er i Danmark. Har vi bestemt oss for å vedta overenskomsten, gjør vi det uansett hvad Danmark gjør. Sakens ordfører har på en utmerket måte redegjort for hvordan stillingen vil bli hvis vi vedtar og Danmark forkaster. Det blir en situasjon som vi ikke vil ha nogen grunn til å beklage oss over. En utsettelse til over påske synes jeg i hvert fall ikke burde være nødvendig.

Siden jeg allikevel har ordet vil jeg få lov å berøre et par ting som angår realiteten. Der er to representanter som har uttalt sig mot overenskomsten, det er frøken Christie og hr. Maseng. Hr. Mjøen kom ikke så meget inn på realiteten. De har begge to i sine foredrag såvidt jeg forstod, vist at de bygger på missforståelser. Hvad frøken Christie angår har jo ordføreren i det vesentlige imøtegått henne. Det er ganske sandt at hvis vi var i den stilling at vi kunde stole på at vår påstand om at Øst-Grønland er Ingenmannsland gikk igjennem, vilde det ikke være nogen sak, men det er nettopp det som er det vanskelige, vi kan ikke vite hvordan det blir med denne sak hvis vi ikke vedtar overenskomsten. Frøken Christie sa for eksempel at denne overenskomst skal tydes forskjellig i de to lande. Hvor står det? Det er mulig at det vil bli gjort forsøk på å fortolke forskjellig, fordi der som vi vet er forskjellige forutsetninger. Men saken er jo den at overenskomsten må fortolkes i begge lande efter sin ordlyd og efter sin mening, og det som altså ligger i overenskomsten, det skal begge lande være bundet ved, og det skal være kontraktsmessig. Det går ikke an å si at Danmark skal legge en betydning inn i ordene, og vi skal legge en annen. Overenskomsten skal fortolkes efter det der står i den og ikke efter noget annet. Hr. Maseng holdt et foredrag som var preget av alvor og ansvarsbevissthet, og det kan være alvorlig nok for nogen hver når man skal gå til bedømmelse av denne sak, som utvilsomt er en stor og viktig sak, men det er også så at vi andre som finner at vi nu kan gå på denne overenskomst, vi har overveiet vårt ansvar, og vi går til avgjørelsen under følelsen av at vi skal bære det ansvar som vi påtar oss ved å vedta overenskomsten. Men jeg respekterer helt og fullt hr. Masengs standpunkt. Enhver må

gjøre det som han anser for rett og riktig og med følelsen av det fulle ansvar. Det gjør vi alle sammen. Men hr. Maseng hvis foredrag jeg forøvrig hadde vanskelig for å høre fra den plass hvor jeg var, bygget også på missforståelse. Han bygget på slike missforståelser som igrunnen tar hele grunnvolden vekk fra det ræsonnement han førte, hvis jeg da ikke missforstod ham. Han anket for eksempel over den ting at man nu ved denne overenskomst samtykker i at Danmark får anledning til å nedsette en eskimokoloni ved Scoresbysund og på denne måte tilegner sig suvereniteten over Scoresbysund. Det var hr. Masengs ræsonnement, hvis jeg ikke hørte feil. Men er det overenskomstens skyld? Hr. Maseng må jo spørge sig selv, er det overenskomstens skyld eller er det andre ting som gjør at Danmark må kunne bruke denne fremgangsmåte. Saken er jo den, at netop ut fra vaart eget syn paa at Øst-Grønland er Ingenmannsland og ut fra de forutsetninger som vi har i denne sak, maa jo Danmark naarsomhelst, hvad enten der finnes overenskomst eller ikke, kunne nedsette en eskimo-koloni ved Scoresbysund, fordi det er Ingenmannsland, og den som kommer først har den bedste rett. Saadan ligger saken an, hvis vi ikke faar nogen overenskomst, det er klart, saa hvis hr. Maseng paa det grunnlag kritiserer overenskomsten, er han paa ganske feilagtig spor. Hr. Maseng sa, at Danmark vil optræ som den der har suvereniteten og vil bruke sitt principielle syn - ja han sa endog, at de vil bruke sitt principielle syn innenfor overenskomsten. Jeg er ikke sikker paa det, men det er mulig, at der ogsaa der er en misforstaaelse. Det er klart, at Danmark kan optræ paa grunnlag av sitt principielle syn - det kan vi ogsaa gjøre, vi har begge parter forbeholdt oss, at vi vil optræ paa grunnlag av vaart principielle syn - men ingen av oss har rett til aa optræ saadan, at vi krenker overenskomsten innenfor det omraade, som dækkes av den, vi er begge nødt til aa vise respekt der, der kommer vi ikke lenger. Men utenfor overenskomsten, la oss si paa Nord-Grønland eller paa Øst-Grønland, hvor det er ting som ikke inneholdes i overenskomsten, er det klart at enhver part bygger paa sitt principielle syn og innretter sig overensstemmende med sitt principielle syn. Men hvad blir følgen? Følgen er den, at hvis vi innretter oss la oss si paa Nord-Grønland som om det var Ingenmannsland og nedsetter en koloni av norske - hvis vi kunde faa dem til det - saa er det klart, at Danmark vil protestere; og hvis Danmark innretter sig der paa grunnlag av sitt principielle syn, saa protesterer vi, og der kan bli konflikt samme dag som overenskomsten er underskrevet. Det er ganske klart og givet. Det er naturligvis umulig her aa drøfte alle disse juridiske spørsmal og de lærdes betenkeligheter. Hr. Mellbye fremsatte en rekke spørsmal, som jeg gaar ut fra, at ordføreren vil besvare; men jeg vil bare ta frem et enkelt tilfelle, et enkelt avsnitt kan jeg gjerne si i en skrivelse fra dr. Ræstad til ordføreren, som findes i disse lærdes aktstykker, og jeg vil forsøke aa vise, hvordan det efter mitt syn iallfall maa være absolut feilagtig det dr. Ræstad fremholder. Dr. Ræstad er jo likesom hovedmotstanderen mot denne overenskomst og hans og dr. Klæstads syn faller i det væsentlige sammen. Men det var et spørsmal i forbindelse med

den sak som særlig frk. Christie var inne paa, nemlig hvem der skal utøve lov og rett paa Grønland. Hvem skal anklage og hvem skal dømme, spurte frk. Christie. Ja, det er et meget vanskelig spørsmåal, og frk. Christie, som nævnte at delegationen hadde vært inne paa den vei aa faa bestemmelser som gjaldt dette, var misfornøiet med, at de bestemmelser var gaat ut. Det vil formodentlig bli forklaret senere av et medlem av delegationen, at det var saa mange vanskeligheter med dette spørsmåal, at de maatte la det gaa ut. Det er klart, at der hvor det gjelder den slags retslige spørsmåal er det aller vanskeligst aa undgaa det som er hovedanstøtsstenen i denne sak, nemlig suveranitetsspørsmålet, og det er givet at netop der støter man paa disse vanskeligheter. Men tilbake til det som jeg vilde i denne forbindelse citere av dr. Ræstads skrivelse. Dr. Ræstad drøfter spørsmålet om, hvordan vi vil staa i tilfelle av protest baade hvis vi har en overenskomst og hvis vi er uten overenskomst. Han sier, at hvis Danmark foretar en suveranitetshandling, efterat overenskomsten er inngaat, saa vil overenskomsten, som netop skal utskyte avgjørelsen av det principielle spørsmåal, protesten gjelder, hindre oss fra aa fremme protesten ved handling i de 20 aar overenskomsten varer. Han mener altsaa det, at vi blir faktisk bundne, vi binder vaare egne hender ved den overenskomst, hvor Danmark foretar suveranitetsbehandling utenfor overenskomsten. La oss tenke oss et tilfelle, hvor det gjelder jurisdiktion. La oss tenke oss, at en nordmann bemegtiger sig dansk eiendom paa Grønland. Saa sier Danmark at de skal ha erstatning, og danskerne stevner normannen, som kanskje er reist hjem til Norge, inn for en dansk domstol og saa forsøker de aa fremme saken der nede og de faar dom ved den danske domstol hvorefter de eksekverer i normannens eiendom paa Øst-Grønland og selger den ved auktion. La oss tenke oss det tilfelle - jeg tror det er meget upraktisk, men det er et tilfelle som setter saken i en noksaa grei belysning. Saa sier dr. Ræstad: Vi har inngaat en overenskomst paa 20 aar, vi er avskaaret fra aa protestere mot denne suveranitetshandling fra Danmarks side. Jeg vil spørre: Hvor staar det i overenskomsten, og hvordan kan man utlede en saadan følgesluttning? For mig staar det aldeles klart - jeg har ogsaa lest disse sakkyndiges erklæringer og jeg har vært nødt til aa ta standpunkt efter min egen menneskeforstand - at for det tilfelle vil det øieblikkelig bli en diplomatisk konflikt, det vil bli et nytt grønlandsk spørsmåal, og den norske regjering vil selvfølgelig beskytte normannen mot overgrep og saa vil vi ha en ny strid, og i denne vil Norge ha til sin disposition alle de midler som en stat har til disposition, naar det gjelder strid med en annen stat. Vi kan f.eks. tenke oss at vi beslaglegger dansk eiendom - jeg kan ikke egentlig tro at man gaar saa langt i dette tilfelle; men vi har alle de folkeretslige midler som fins til disposition like til det aa erklære krig. Og jeg vil henstille til dem som nu dyrker d'hr. Ræstads og Klæstads betenkeligheter i denne sak aa uttale sig om, hvordan overenskomsten skal hindre oss fra aa protestere mot den slags dansk fremgangsmaate, som altsaa ligger utenfor overenskomsten, og som er i strid med vaart principielle syn. Dette er bare et eksempel, men jeg

synes det viser, hvor landet ligger. Vi har ikke fraskrevet oss nogetsomhelst, og tar man frem eksemplene, saa vil det vise sig, tror jeg, at disse rent teoretiske innvendinger i virkeligheten ikke er rigtige. Jeg skal ikke komme nærmere inn paa dette, man kan ikke komme inn paa alltför mange detaljer, men jeg tror at de som argumenterer saa sterkt mot overenskomsten baade her i forsamlingen og utenfor forsamlingen i virkeligheten bygger paa misforstaaelser. Jeg tror at vi har drøftet denne sak noksaa grundig i komiteen, og jeg har forstaaet at delegationen med de sakkyndige de har hat har vært meget omhyggelige til aa gjennemgaa disse spørsmaal. Hr. Maseng syntes aa anke over, at delegationens medlemmer var sat inn i komiteen. Jeg hørte heller ikke der saa nøie, hvad han sa, men jeg oppfattet ham derhen. I den anledning vil jeg minde om, at da konstitutionskomiteen ifjör ved sakens første behandling blev forsterket, saa var allerede tidligere hr. Hambro medlem av komiteen, og hr. Högset blev opnevnt til forsterkelse av komiteen; og det kan vel ikke synes urimelig, naar der skulde opnevnes en delegation til aa forhandle med Danmark, at der til det blev tat nogen av komiteens medlemmer som jo paa første haand hadde vært med aa dröfte saken, og jeg kan heller ikke forstaa, hvordan man nu kan anke over, at komiteen som allerede för var besat og som yderligere skulde forsterkes iaar fik til forsterkning delegationens formann. De har gjort det akurat paa samme maate i Danmark nu naar de har latt saken gaa til utvalg. Og den sakkyndighet og det nøie kjenskap til saken, som delegationens medlemmer har fört med sig har vi hat stor nytte av i komiteen, og man maa ikke tro at komiteen har vært under en saadan innflydelse av delegationens medlemmer, at det har forhindret en dröftelse fra begge sider. Jeg synes ikke man skal anke over dette. Delegationens medlemmer har sandelig i komiteen maattet gjennemgaa en saadan kryssild av spørsmaal og eksamination og har maattet gjøre saa nøie rede for forhandlingene paa ethvert punkt, at det vilde ha vært en stor svakhet for komiteen, om vi ikke hadde hat dem der, og jeg tror det maa sies, at vi har utvist den fornödne kritik. Jeg skal for øieblikket innskrenke mig til dette.

Magnussen: Der er fremkommet forslag om utsettelse av denne sak, baade en kortvarig utsettelse og der har vært slaatt paa utsettelse til over de nye valg, men det som foreligger nu er en kortvarig utsettelse. Man maa da spørre, hvad mener man aa ville opnaa ved en utsettelse, hvad mener man aa ville opnaa i retning av aa tilgodese de interesser det gjelder? Denne sak er i virkeligheten opdelt kan man si i to emner. Det er to sider av denne sak, den ene side er den som representerer de nationale og historiske hensyn, og den annen er den som representerer de rent praktiske hensyn, fangstinteressene ved Grönland eller nærmere bestemt fangstinteressene ved Øst-Grönland. De historiske hensyn er de som har sitt utspring i det som skjede i Kiel i 1814, og det som skjede da den norsksvenske konge den 25. mai 1819 sendte en note, hvori han erklærte at han fraskrev sig sin rett til Island, Grönland og Færøene - rigtignok uten aa underrette det norske folk, og - det som senere er skjedd blant annet da representanten Olavsén

fra Kongsberg i Stortinget 1821 fremsatte forslag om, at man skulde ta denne sak op utenat det førte til noget resultat. Det har sitt utspring i allt dette som skjede i den tid og som blant annet nu har gitt sig utslag i de mange og sterkt nationale følelser, hvorpaa alle disse resolutioner er bygget som ligger paa presidentens bord. Dette har igjen ført til at der foreligger 2 spørsmaal, - det ene er suveränitetskravet og det annet er respekt for, anerkjennelse av vaare fangstrettigheter. Suveränitetskravet maa sees mot denne bakgrunn av historiske og nationale interesser som foreligger og fangstkravet maa sees under en annen synsvinkel. Det forekommer mig da at komiteen eller rettere sagt den norske delegation har hat et heldig grep paa, har hat en lykkelig hand, naar det gjaldt aa løse, foreløbig, de største vanskeligheter ved aa ordne saken paa den maate, man her har gjort, saaledes at hele suveränitetsspørsmålet - dette som har baaret frem de historiske følelser i denne sak, de historiske følelser, man godt kan forstaa og som man maa respektere - maa holdes utenfor. Det er et aapent spørsmaal, og der er ikke tale om aa fraskrive sig nogen rett her. Det annet spørsmaal, fangstrettighetene har man søkt aa løse, og jeg har faat et levende inntryk av under arbeidet med denne sak, at meget av det som er komt frem i forbindelse med dette spørsmaal, mange av de krav som er reist, er underbygget ikke bare av de historiske og nationale hensyn som jeg nevnte, men ogsaa av rent praktiske hensyn, som her gjør sig gjeldende gjennom henvendelser fra f.eks. Aalesund, Hammerfest og Tromsø, ja vi kan si henvendelser i det hele fra Nord-Norge og Vestlandet, idet disse bunder i hensynet til de reelle fangstinteresser.

Jeg kan ikke forstaa andet end at de er fuldt tilgodeset ved den overenskomst som foreligger. Man har ret til fri adgang for fartøier; besætning og andre personer som er ombord er berettiget til at gaa iland, overvintre, drive jagt, fangst og fiske. Der er adgang for personer eller selskaper til at ta grund i besiddelse, der er adgang til at oprette stationer for veirvarsling, telegraf og telefon og til at indrette anlæg i videnskabelig og humanitært øiemed. Der er jo fra videnskapsmænd blit anket sterkt over at deres videnskabelige arbeide blev hindret fra danskernes side, og det var nødvendig for os at faa dette ændret, der er anket fra fangstmændene over, at deres økonomiske interesser var i høi grad skadelidende fordi danskerne ikke optraadte som de skulde - det dreier sig om ca. 4000 norske mænd som aar om andet driver fangst deroppe - men disse hensyn er tilgodeset gjennom det forslag til overenskomst som vi her skal behandle. Jeg synes delegationens arbeide fortjener anerkjendelse, og det forekommer mig at hr. Maseng, - hvis alvorlige og ansvarsbevisste foredrag jeg i likhet med konstitutions- og utenrikskomiteens ærede formand fuldt ut anerkjender - skylder bevis for at denne overenskomst ikke tilgodeser de økonomiske interesser, og at den paa den anden side i mindste maate foregriper noget med hensyn til de historiske interesser, de historiske krav. Frk. Christie reiste et spørsmaal. Hun spurte hvorledes man vilde bære sig ad naar det f.eks. gjaldt norske borgere der oppe paa Øst-Grønland og deres forhold til

myndighetene, hvilke myndigheter de skulde ha med at gjøre? Ja, det er av de spørsmål hvorom komiteen har konferert med de folkeretslærde. Dr. Frede Castberg citerer i denne forbindelse den engelske folkeretsautoritet W.A. Hall. Han siger: "Det er en fastslaat praksis, at personer som tilhører et statssamfund, naar de befinner sig paa steder som ikke er under nogen magts territorialhøihet, som almindelig regel staar i samme retsstilling som om de befandt sig paa sin egen stats grund." Professor M.H. Lie uttaler sig i samme retning idet han siger: "Det er derfor misvisende at tale om dansk koncession til fordel for norske borgere. Disse kommer under utøvelsen av sine rettigheter inden overenskomstens ramme overhodet ikke i noget retslig forhold til dansk myndighet og behøver heller ikke at gjøre det. De handler i kraft av egen ret og staar under den beskyttelse og det ansvar som er hjemlet i norsk lov." - Der er andre folkeretslærde som hævder et andet syn, det er saa. - Det at faa utsat saken nu, vil være uheldig av flere grunde. Det er sagt, at man skulde ikke ha hat tilstrækkelig anledning til at faa sat sig ind i denne sak. Jeg vil da faa lov til at nævne, at det er ikke mange saker som i den grad har været underkastet en indgaaende diskussion i pressen og delvis paa talerstole, som denne sak. Grønlandssaken har ialfald medført det gode, at den har virket som en historie-undervisning for store dele av det norske folk, som ikke ellers beskjæftiger sig saameget med historisk forskning og som ikke har historiske interesser. Sakens historiske side er blit oprullet og de praktiske sider av spørsmålet blit indgaaende belyst i pressen. Og forøvrig var jo saken, som nævnt, oppe allerede ifjor, og der har foreligget dokumenter i denne sak, som Stortinget har hat anledning til at gjøre sig bekjendt med. Det er da ikke godt at forstaa hvad man skal opnaa ved en utsættelse. Dertil kommer, at i en sak som denne staar vi ikke alene. Det er forskjjel hvor det gjælder et rent indrepolitisk spørsmål. Da gjælder det bare os selv, men her har vi ogsaa hensyn at ta til den anden part. Der er allerede opslaat møte til behandling av denne sak imorgen. Blir saken utsat, vil det dermed bli kjendt for alverden, og det vil selvfølgelig ikke undlate at gjøre et sterkt og for norske interesser kanske i det lange løp uheldig indtryk i Danmark, at naar det kom til stykket saa fandt Stortinget at maatte utsætte saken. Man vil si, at der er altsaa uoverensstemmelser tilstede mellem det norske Storting paa den ene side og den norske delegation og konstitutions- og utenrikskomiteen paa den anden side. Jeg vil ogsaa faa lov til at nævne, at der er dem som har sagt, og har været hævdet i diskussionen, at det skulde være en fordel at faa denne sak ind for en international voldgiftsavgjørelse og at de hellere vilde bøit sig for den, end at ta overenskomsten saaledes som den nu foreligger. Det kan der naturligvis bli tale om engang i fremtiden, men da vil det selvfølgelig være en fordel for os at vi har behandlet saken uten unødige utsættelse og behandlet den uten at ta hensyn til at de nu i Danmark, paa grund av at de staar saa like foran valgene, har fundet at maatte utsætte saken. Jeg vil ogsaa faa lov til at nævne tilslut, at denne sak er en stor sak i og for sig, men den er allerstørst fordi den gjælder et ømtaalelig forhold til en anden nation. Et meget

mindre ømtaalelig og delikat spørsmål end det foreliggende kunde ha fremkaldt en alvorlig konflikt, kanskje krig, mellem større land og under andre forhold. Det maa man ta hensyn til. Den diskussion som har været ført om denne sak, har delvis været slik, at den maa betegnes som ansvarsløs. Jeg tror derfor, at de som har sittet med det store ansvar i delegationerne paa begge sider, har hat en sterk følelse av at her gjaldt det at bidra sit til at bevare freden i Norden og et godt forhold mellem de to land. Jeg tror at det har været bestemmende for delegasjonens medlemmer, og det forekommer mig at også det fortjener anerkjendelse fra vår side og fortjener den tillidserklæring som ligger i det at Stortinget - jeg hadde helst sett enstemmig - slutter sig til det foreliggende forslag til overenskomst mellem de to lande. Jeg har lest en god del av de protester som foreligger, det er forøvrig ikke så vanskelig, for de er faktisk enslydende. De er likesom i to avdelinger, den ene halvdel har en ordlyd, den annen halvdel har en noget endret ordlyd, men går ut på det samme, de sier alle at vi må ikke opgi Norges århundrede-gamle rett; men ingen av dem gir anvisning på hvorledes man skal løse vanskelighetene. Jeg er bange for at hvis ikke Stortinget nu fatter den beslutning at de godkjenner delegasjonens utkast, godkjenner den foreliggende proposisjon, og derved gyder litt olje på det oprørte hav, hvis ikke Stortinget gjør det, er jeg bange for at vi her har reist en strid som kan komme til å anta former som vi idag ikke har oversikt over. Det tror jeg ikke vil være heldig.

Svensen (Kr.sand): Jeg bad om ordet nærmest for ganske kort å uttale min tilslutning til det forslag som er fremsatt av hr. Maseng, om at behandlingen av denne sak må bli utsatt en tid, og jeg kan ikke tenke mig at denne forsamling virkelig kan gå hen og nekte den anmodning som ligger i det forslag. Jeg synes ikke at det kan benektes at vi trods alt dog har hatt en meget kort tid til å sette oss ordentlig inn i denne sak. Det blev jo nevnt av den foregående taler, i hvis foredrag forøvrig det moment var det sterkt fremtredende: anerkjendelse og tillid til de menn som hadde forhandlet på Norges vegne. Dette om anerkjendelse og tillid til dem fikk en meget bred plass i hans foredrag. Jeg er ganske enig i at det arbeide som er levert, er et meget godt arbeide som fortjener anerkjendelse og tillid, men ikke i den grad at jeg bare kan sverge til magisterens ord eller bøie mig for den autoritet. Jeg må forsøke å sette mig inn i saken selv og danne mig en mening om den. Det blev av den foregående taler sagt at denne sak hadde vært behandlet så meget i pressen og på møter at der skulde ikke være grunn til for oss her i Stortinget å ønske oss litt lenger tid til å sette oss inn i den. Jeg synes det er litt underlig at i det ene øieblikk hører man at hvad der er forhandlet i pressen og hvad der er sagt på møter om denne sak, har ingen betydning. Det er vrøvl som det blev sagt av ordføreren. I det annet øieblikk blir nettop pressens behandling av saken og foredragene på møter anvendt som et argument for behandling av denne sak hurtig, for at vi ikke behøver nogen betenkningstid. Jeg mener at således som saken ligger fore nu i den endelige utformning, til den endelige avgjørelse, har vi ikke hatt lang

tid til å sette oss inn i den. Jeg slutter mig helt til hvad der er uttalt i så henseende av de herrer Mjøen og Maseng, og i Masengs forslag ligger jo ikke noget annet enn en utsettelse til over påske, det vil si en 14 dagers tid. Om 14 dage tar vel Stortinget påskeferie. Jeg synes det er et meget beskjedent forlangende. Det som gjør at jeg for min part gjerne vil ha en slik utsettelse, det er at jeg mener at der trods alt hviler over denne sak en ganske betydelig uklarhet, usikkerhet og tvil. Vi har altså dette spørsmål om hvorvidt overenskomsten griper inn i den endelige avgjørelse av suverenitetsspørsmålet. Der ser vi at der kommer frem meget vektige uttalelser fra dem som har satt sig inn i saken, fra de lærde. Ordføreren sorenskriver Grivi uttalte om dette ganske kort, at selvfølgelig kan ikke denne overenskomst ha nogensomhelst innflydelse på spørsmålet om Norges suverenitet, for sa han, spørsmålet om Norges suverenitet omhandles ikke i overenskomsten. Jeg kan virkelig ikke, trods Grivis autoritet, føle mig helt ut tilfredsstillet ved det argument. Er det hr. Grivis mening at kun ved at spørsmålet ikke er berørt i overenskomsten, så er det også i behold? Kan det ikke tenkes at der i selve det at vi innlater oss på forhandling og inngår overenskomst med Danmark, blir gitt vår stilling til suvereniteten et knekk, selv om ikke spørsmålet nevnes i overenskomsten? Jeg er ikke aldeles sikker på det. Jeg synes som sagt der er adskillig uklarhet over dette forhold. Jeg vil gjerne vite - det er kanskje ikke fullt begrunnet av mig å nevne det, jeg burde jo satt mig inn i det - men jeg vilde gjerne vite hvorfor denne overenskomst, som ordføreren selv betegnet som ikke bra, slett ikke tilfredsstillende, hvorfor den er så nødvendig, jeg synes ikke det kommer klart frem. Hvad er det vi vil vinne ved den? Der tales om at hvis man ikke får overenskomsten nu, får andre se om de kan greie brasene. Hvad er det for nogen farlige og vanskelige brasere som skal greies? Uten overenskomst har jo Norges fangst- og næringsforetagender ved Grønland gått temmelig uforstyrret og har utviklet sig nokså rikt. Når man leser den fremstilling som er gitt av hr. Hambro i hans brosjyre, ser man hvorledes helt til det aller siste der har vært drevet god, intens fangstvirksomhet der oppe. Jeg har set det fremholdt - jeg vet ikke om det er saa - at denne fangstvirksomhet kan fortsatte, selv om denne overenskomst ikke blir indgaat. Det er sagt, at overenskomsten skal avverge strid; men naar jeg hører paa alle disse forskjellige fortolkninger av de spørsmåal, som har reist sig, saa maa jeg uvilkaarlig spørre mig selv: ligger der ikke i selve overenskomsten nye spirer til strid? Og saavidt jeg vet har de, som faktisk driver denne norske næringsvirksomhet deroppe ved Grønland, i temmelig stor utstrækning uttalt sig mot overenskomsten. Som sagt, for mig staar det slik, at der hviler saamegen uklarhet, saamegen usikkerhet over dette, at jeg maa bestemt ønske, at der blir git os anledning til at sette os nærmere ind i saken, og jeg haaber, at det forslag, som er fremsat av hr. Maseng, maa bli vedtat. Jeg har hermed ikke uttalt noget personlig standpunkt for eller imot overenskomsten, det har jeg ikke gjort, men jeg ønsker en saadan utsættelse.

Utenriksminister Michelet: I motsætning til den sidste ærede taler vil jeg faa lov til at henstille til Stortinget, at det forkaster det utsættelsesforslag, som her er fremkommet. Der kan efter min mening om den foreliggende sak i en viss forstand sies, at den allerede er utdebattert, forinden debatten her i Stortinget begyndte. Jeg har hørt, hvad der her har været sagt - intet har været sagt, som i virkeligheten ikke har været oppe, fremme og diskutert tidligere. Der er ikke kommet frem noget moment, som ikke har været veiet i den offentlige diskussion, behandlet i pressen, paa møter og i komiteens indstilling. Man sier, at de opplysninger, som foreligger i grønboken, ikke har været tilgjengelige for Stortingets medlemmer tidligere, man har ikke faat tid til at sette sig tilstrækkelig ind i dem. Hvad indeholder grønboken? Av uttalelser, som gaar imot indstillingen, indeholder den to, Ræstads og Klæstads. Ræstads redegjørelse kjender vi alle fra tidligere, den har staat at læse i alle aviser, de fleste av os, som er tilstede, har læst hans uttalelser med større eller mindre mellemrum paa sengen om morgenen. Hvad Klæstads uttalelse angaar - den er al ære værdt - saa skulde jeg tro, at den heller ikke indeholder noget nyt. Jeg gjentar: den er al ære værdt; men at den skulde indeholde ting, som virkelig er saadanne, at saken trenger utsættelse for at diskuteres, overveies i folks hjerner - jeg har vanskelig for at forstaa det. Det meste av det, som indeholdes av nyt i denne grønboken er uttalelser fra folkeretslærde, uttalelser som gaar i retning av at støtte den foreliggende indstilling, uttalelser som tidligere visselig ikke har været bekjendt for de fleste av Tingets medlemmer, uttalelser fra Castberg, uttalelser fra professor Lie, uttalelser fra minister Wollebæk, uttalelser fra bureauchef Bull, som sitter borte i logen. Jeg kan med min bedste vilje ikke forstaa, at det skulde være nødvendig av hensyn til disse ting at utsætte saken. Præsident Tveiten gjør mig opmerksom paa, at jeg har glemt professor Gjelsviks uttalelser.

For mig staar det saa, at det heldigste for Stortinget er at fastholde den engang opstukne linje, at vi nu ikke viser nogensomhelst vakling i geledderne. Begynder først fronten at vakle - vi vet ikke hvor langt det kan ende, hvor langt tilbaketog kan bli. En utsættelse her vil sikkerlig bare være at føre ny olje i ilden og forøke den uklarhet, som enkelte mener i virkeligheten allerede er tilstede. Jeg kan ikke indse at saadan uklarhet er forhaanden. Men jeg vil dog dypt beklage, om saken virkelig skulde bli utsat her idag. Jeg kan ikke indse, at det er nogensomhelst nødvendighet for det, og det tjener bare til at svække den stilling, som konstitutionskomiteen nu saa enstemmig har indtat.

Hvad realiteten angaar - det er vel anledning til at si nogen ord om den ogsaa - saa har det altid staat for mig saa som det var et overmaade heldig grep av vor delegation, da den i Kjøbenhavn slog ind paa den vei, som har ført til det overenskomstutkast, som her foreligger, idet delegationen har ræsonnert som saa: naar vi ikke kan naa til at gjennomføre det principielle syn, som vi har gjort os til talsmænd for, la os

da ta en midlertidig overenskomst, som tilgodeser de praktiske krav, de praktiske forhold, de praktiske interesser, som vi har deroppe. Det standpunkt er riktig under en dobbelt forutsætning, nemlig for det første at det ikke præjudicerer noget av vort principielle syn, og dernæst at det ikke gaar vore rettigheter for nær. Jeg mener, det er forstandige folks færd, vi kan kun vinde ved det; vi vinder i erfaring. Og det er saa rart med tiden, den modner og den utvikler, og den gir vekst til det, som har livskraft i sig; men det som er opkonstruert og unaturlig, det vil falde bort. Derfor har Norge saavisst intet at tape ved overenskomstens vedtagelse. Jeg sa, det var en dobbelt forutsætning, for det første at den intet præjudicerer. Overenskomsten i sig selv er jo et virkelig kompromis, den har kompromissets fordele, og den kan ha kompromissets svakheter.

Der har været spurt om hvem der har opgit mest her, Danmark eller Norge. Jeg anser spørsmålet i og for sig for noksaa ørkesløst, men efter min mening skal man være opmerksom paa at Danmark, i og med at det gaar med paa denne overenskomst, dog maa siges at ha svækket sin egen stilling i betydelig grad, idet det ikke overfor Norge gjør den suveræniteten gjældende, som det har hævdet at det allerede har. De indrømmer vor adgang til Grønland, de indrømmer vor adgang til at sætte os i besiddelse av grund deroppe, de indrømmer vor adgang til fiske, altsammen ting som de ellers i kraft av suveræniteten vilde kunne negte os. Jeg er ikke sikker paa, om et land som er gaat med paa dette, vil ha saa overordentlig let for ved en voldgift at gjøre gjældende og vinde frem med det, at det allikevel har sin suveræniteten i behold. De har bøiet unna, de har veket av. At vi ogsaa paa vor side har opgit noget, det skal jeg være den sidste til at bestride, men man skal ogsaa her være opmerksom paa hvad det andet land, det som paastaar at det har suveræniteten, har opgit. Det er ikke uvæsentlig. Der har været talt saameget om notevekslingen. Jeg tror man gjør sig feilagtige forestillinger om den. Det har været sagt, at notevekslingen skulde være en overenskomst; den er ingen overenskomst. Hvad den tilsigter, er kun at faa konstatert et enkelt faktum, og det er den tilstrækkelig til - det faktum at vi ikke opgir noget, og det faktum at Danmark ikke opgir noget. Enhver som ser saken i sin sammenheng, synes jeg ikke kan være i tvil om hvorledes den ligger an. Læs slutningsprotokollen fra Kristiania, læs hvad de to delegationer der siger: Vi har ikke kunnet komme til en overenskomst. De utvikler dette nærmere, og paa basis av den utvikling er det de henstiller til de respektive regjeringer at gaa til denne modus vivendi, fordi de ikke har kunnet gjennomføre de respektive principale syn, som enhver hadde git uttryk for. Personlig mener jeg, at notevekslingen under de forhold var noksaa overflødig, men den er dog seglet under det hele. Regjeringerne trær nu frem og underskriver, gjør til sit det som delegationerne har fremholdt. Deri lægger jeg dens betydning. Og hvad de uttaler i notevekslingen det er: Idet vi nu gaar til at undertegne dette, finder vi at burde fremholde at vi ikke opgir noget. Navnene sættes efter-at de har avgit en saadan erklæring. Den som mottar en saadan erklæring i henhold

til saadan en uttalelse, den som mottar en overenskomst i henhold til saadan en uttalelse, den mand mener jeg ogsaa maa være bundet ved den. Han vil efter mit skjøn aldrig bakefter kunne komme og si, at i og med at De har gjort den overenskomst har De gaat bort og anerkjendt det som De netop protesterer mot at dere skulde anerkjende.

At indgaa paa alle de mange spørsmaal som denne sak kan gi anledning til, mener jeg her vil føre altfor vidt. Det er jo en sak som kunde gi anledning til forelæsninger for en lærd professor i kanske ukevis. For mig staa det klart, at overenskomsten byr Norge den eneste mulighet som det overhodet har til at vinde frem i Grønlands-saken. Det staa, som det har været sagt, nu til os selv om vi vil forsøke at faa fot derinde, og om vi kan gjøre noget ut av det. Ved at forkaste overenskomsten fraskriver vi os denne adgang. Det har været sagt, at vi vil berede os selv en ydmygelse hvis vi vedtar overenskomsten og Danmark forkaster den. Jeg forstaa ikke denne tale. Jeg tror Danmark maaske skader sig selv mest hvis det gaar hen og forkaster overenskomsten efterat vi har vedtat den. Det er mit syn paa saken. Og for Norges vedkommende, for den indre front her, vil det ha den betydning, at vi vil faa se en samlet nation, et samlet folk, et samlet Norge, som man aldrig har været vidne til før. Nogen svækkelse, nogen ydmygelse kan jeg aldrig se at det vil være. Det beror paa overenskomsten selv. Vi vil ikke staa det ringeste anderledes efter mit skjøn om Danmark forkaster overenskomsten end vi vil staa om den blir vedtat og den falder bort av sig selv om 20 aar. Der er intet forsaavidt som kan utnytted mot Norge, intet som kan tages til indtægt, saavidt jeg forstaa, for den motsatte anskuelse. Hvad de praktiske spørsmaal angaar, Scoresbysund o.s.v., saa gaar jeg ut fra at delegationens medlemmer vil kunne redegjøre nærmere for den side av saken. Jeg for mit vedkommende er av den bestemte opfatning, at vore rettigheter, den virksomhet som har fundet sted deroppe, ikke i nogen maate vil lide skade ved det som her vedtages - ikke i nogensomhelst maate! Derfor er det ogsaa at jeg av fuldt hjerte henstiller til Stortinget at vedta overenskomsten imorgen og at det idag forkaster det utsættelsesforslag som er fremkommet. I mine øine vil det være det eneste rette Stortinget har at gjøre, og min respekt for Stortinget, den dype respekt jeg har for Stortinget, vil yderligere økes ved at det nu holder fast paa den engang utstukne og engang foreløbig besluttede linje.

Der har av enkelte talere været sagt, at de imorgen i tilfælde vilde levere indlæg mot overenskomsten. Det var spesielt hr. Mjøen som sa det. Hadde hr. Mjøen været tilstede, vilde jeg ha henstillet til ham ikke at gjøre det, og jeg hadde citert for ham det gamle ord, at den som overvinder sig selv er større end den største feltherre. Hr. Mjøen vil som militær visseligen kunne forstaa at vurdere betydningen av de ord mere end nogen av os andre.

Hvis utsættelsesforslaget blir forkastet og saken kommer op imorgen vil jeg virkelig henstille at man ikke optar nogen stor debat, men markerer sine standpunkter. Jeg synes det er det værdigste og det rigtigste saan som saken ligger an. Der er et moment til som jeg synes man skal være opmerksom paa, og det

er at der her foreligger en enstemmig innstilling fra Stortingets konstitutionskomite. Det er et faktum som man ikke kommer forbi. Enhver forkastelse av overenskomsten, enhver utsættelse vil, mener jeg, svække den vekt som denne innstilling nu har og bør tillægges.

Hambro: Jeg skal forsøke at gi noen av de faktiske opplysninger som hr. utenriksministeren netop forutsatte vilde bli git fra delegationens medlemmer, og jeg skal gjøre det dels fordi der i hr. Masengs foredrag var spørsmål som vedrørte disse ting, og dels fordi der i pressen har vært git en fremstilling av den arbeidsmetode som statsmagter og delegation har anvendt, som kunde gi enkelte det indtrykk at her ikke alt var forsøkt for at skaffe oversikt over praktiske interesser og at gi enhver interessert og enhver fagkyndig anledning til at uttale sig. Jeg nævner da, for at denne rent praktiske side av dette spørsmål skal staa klar, at det første store møte hvorved der blev git et grundlag for den senere innhentelse av faktiske opplysninger, blev holdt den 12te december 1921 under forsæde av handelsministeren, hr. statsraad Mowinckel. Det blev holdt i regjeringsbygningen. Tilstede ved dette møte var av regjeringens medlemmer handelsministeren og utenriksministeren, hr. Ræstad. Tilstede var videre ekspeditionschef Huitfeldt og bureauchef Marstrander fra utenriksministeriet, bureauchef Walnum, fiskeridirektør Asserson, fiskerikonsulent Iversen, - den mangeaarige, kjendte fører av "Michael Sars" som har pløiet Ishavet og vore fangstfelter som kanskje ingen anden. Videre var indkaldt som representanter for interessene fra Nordnorges byer og utsendt derfra grosserer Feddersen Nissen, Hammerfest, som delegerte for skipperforeningen i Aalesund skipper Peter Brandal, den mand som har det største navn i Grønlandsfangsten av alle, som er banebryter fra Søndmørdistrikterne, hvis navn der staaer respekt av langt utover landets grænser. Det var skipper Johan Olsen, ved siden av Brandal en av de bedst kjendte, som "Vesle Kari"s fører av en særlig navnkundighet i den allersiste tid. Det var som opnævnt av Tromsø skipperforening skipper Ingvar Svendsen fra Tromsø. I Geografisk aarbok, hvor ritmester Isachsen har skrevet om færdene, vil De finde billeder av disse mænd med opplysning om den autoritet de sitter inde med. - Det var videre hvalfanger Ingval Bryde, som representant for Den norske hvalfangerforening, og det var endelig som representanter for de særlig interesserte ritmester Isachsen og stipendiat Reynolds. Der blev optat stenografisk referat av forhandlingerne ved dette møte. Der blev git lange utredninger av de sakkyndige, som paa forhaand visste hvad det her gjaldt. Der blev git saa fyldige meddelelser som det overhodet var mulig at skaffe, og disse meddelelser blev siden bearbejdet av handelsdepartementet og de sakkyndige og interesserte i et promemoria som er trykt i Stortingsmeddelelse nr. 30 for 1922. Ritmester Isachsen utfylde sine uttalelser paa møtet ved at gi et utrykt supplement til dem, som Grønlandsdelegationen har hat, og ved at indgi et særskilt promemoria, som likeledes er trykt i Stortingsmeddelelse nr. 30. Der blev paa dette møte behandlet praktisk talt alle de spørsmål som senere har vært

oppe; men delegationen har ikke været tilfreds med bare at ha dette ene møte. Der har gang paa gang været holdt konferanser med de sakkyndige. Man har gang paa gang anmodet departementet om at bevæge skipperforeningene i Aalesund og Tromsø, som de sterkest interesserte, og Den norske hvalfangerforening til at opnævne repræsentanter til konference med delegationen. Der har været holdt en serie av slike konferanser. Under dem alle har der været optat stenografisk referat for at man skulde ha liggende for sig alt hvad der var fremkommet; og de mænd som skulde delta, var paa forhaand bekjendt med hvad saken gjaldt. Flere av dem hadde ogsaa skrevet op paa forhaand de ting som de mente hadde interesse; og vi hadde gjort dem bekjendt med de fremstillinger som allerede forelaa, for at be dem supplere dem hvis det overhodet var mulig. Der fremmøtte som opnævnt av Tromsø skipperforening frammanden Helmer Hansen, gammel kjendt ishavsskipper, hvis navn og den vegt det har, ingen vil bestride. Der møtte senere en av Tromsøs mest erfarne ishavsskipper Johan Svensen, som vel har været flere gange iland paa Grønland og drevet jagt paa Grønland end nogen anden norsk fangstmand. Der møtte som repræsentant for Aalesunds skipperforening den kjendte og staute ishavsfarer Paul Lillenes, hvis navn er kjendt overalt i det interesserte distrikt. Formanden i Den norske hvalfangerforening møtte op. Og alt hvad disse folk kunde gi av oplysninger, alle de spørsmaal som kunde stilles til dem, det hele materiale blev samlet og sigtet saavidt det var gjørlig, og har den hele tid ligget til delegationens disposition. Og jeg nævner videre, at der har været vekslet et utal av telegrammer med disse skipperforeninger, fordi hver eneste liten detalj som er kommet op, har været forelagt dem. Om det i et presseorgan eller paa et møte har været sagt, at den eller den ting ikke har været undersøkt, saa har vi ladet skrive eller telegrafere til skipperforeningen eller til hvalfangerforeningen og faat uttalelse fra dem. Jeg tror neppe der nogensinde har været en sak, som fra administrationen gjennom flere aar, efterat den først var reist, har været behandlet med den grundighet og den forsigtighet som denne sak.

Hvad nu særlig angaar Scoresby sund klausulen, som er nævnt av hr. Maseng, saa indskyter jeg først den bemerkning at Scoresby sund distriktet ikke paa nogen maate er overgit til dansk suverænitet. Det er ikke undtat i overenskomsten. Men det staar i overenskomsten, at hvis den paatænkte eksimobebyggelse i Scoresby sund skulde bli iverksat, skal overenskomsten ikke være til hinder for det. Vi gik ikke med paa at bruke den form, at dette distrikt skulde være undtat, - det ønsket man gjerne fra dansk side. Og jeg tror at alle medlemmer av delegationen var av den opfatning, at der er meget liten menneskelig sandsynlighet for, at den danske plan om bebyggelse her vil bli gjennomført. Det er efter mit bedste skjøn romantik likesom de legender og myther om Scoresby sund, som vi i den sidste tid har set i den norske presse. Daværende handelsminister Mowinckel forela spørsmaalet Scoresby sund paa det repræsentative møte den 12te december 1921, hvor blandt andet ritmester Isachsen var tilstede. Han spurte om vi hadde interesser her, han spurte om der var nogen indvending imot at

danskerne fik et omraade der. Det var ikke én i dette møte som oplot sin røst. Og ritmester Isachsen har ikke berørt spørsmålet, hverken i sin uttalelse eller i sin utrykte meddelse til handelsdepartementet eller i sit trykte promemoria. Det var først efterat utkastet til overenskomst var trykt og offentliggjort i pressen, at Scoresby sund distriktet fik interesser. Det har aldrig før hat interesse. Og jeg nævner videre: Efterat Scoresby sund første gang var blit beseilet av englænderen William Scoresby i 1822, har det i de forløpne 102 aar kun 4 ganger været beseilet av fartøier. 4 ganger er der i løpet av disse 102 aar gaat fartøier igjennem Scoresby sund og ind i det indre distrikt. Av disse 4 fartøier var det ene norsk, og den færd dette skib gjorde i 1900 - det var en Hammerfest-skute - har ikke fristet nogen anden til at følge efter. Det er det distrikt man nu vil søke at fremstille som det centrale, det brukbare paa Grønland. Av de 4 fartøier som har besøkt Scoresby sund distriktet, var de to danske, rent videnskapelige expeditioner. Det var Hekla-expeditionen i 1892 - det første fartøi som løp ind efter Scoresby. Det løp ind den 2den august 1891, frøs fast og var nødt til at ligge i 371 dage i Scoresby sund, før det kom ut av isen igjen. Anden gang et fartøi kom ind var den svenske Nathorstexpedition i 1899. Saa fulgte den danske Amdrupexpedition i 1900, som gik 170 km. ind i det store fjorddistrikt, og gjorde interessante iagttagelser der, som de andre har gjort som gik der før ham, og fanget et par moskusokser, - det er det hele. Saa er det en 3-4 fartøier, som har været i selve den yderste del av det 40 km. brede sund, og to av dem har været iland ved Hurry Inlet, en poll som stikker op paa nordsiden av Scoresby sund. Det er alt hvad der har været av trafik i dette distrikt. Den erfarne Tromsøskipper Johan Svendsen, hvem alle der har truffet ham, sætter meget høit, og som før sin konferance med os hadde gjennomgaat papirerne og noteret alt hvad han mente var av interesse, - denne mand som har været saa mange ganger iland paa Grønland, uttalte at Scoresby sund er et dødt distrikt, som det ikke var nødvendig at tale om, da det ingen interesse har for os. Skipper Johan Olsen paa "Vesle Kari" uttalte, at Scoresby sund holder man sig bedst mulig undav. Det er vanskelige isforhold og tidevandsforhold, og man søker ikke gjerne ind der. Paa en tidligere konferance har han dog fremholdt, at han mente der inde i fjordkomplekset antagelig maatte være adskillig vildt. Der har saa videre været nævnt i enkelte aviser, at der i Scoresby sund var fundet norske bopladser. Ja, det er jo vanskelig at karakterisere i fornuftsmæssige uttrykk en slik paastand. Der er ikke fundet noget vidnesbyrd om, at der overhovedet har været hvite mænd der før William Scoresby. Man kan si at man med positiv sikkerhet vet at det ikke er tilfældet. Derimot er der fundet ruiner efter en tidligere talrik eskimobefolkning. Denne eskimobefolkning har ikke kunnet opholde livet i Scoresby sund distriktet, den er utvandret sydover. Det er den som nu utgjør hovedbestanden i Angmagssalik distriktet. Og de danske fagmænd som har været inde der - Olrik, som er far til planen om en eskimobosætning, har aldrig været paa Østgrønland - de danske forskere som har været inde der, selv Heklaexpeditionen, som laa der i over et aar, de har

studeret meget paa hvorfor eskimoerne her er forsvundet. Ryder skriver i sin beretning: "Nogle enkelte familier er maaske nok" - efter at de andre har utvandret - "forblit i Scoresbysund, og disse er da efterhaanden utdødd, enten fordi en enkelt fangers død har foraarsaket sult og død for hele den av ham avhengige familie, eller fordi de efterhaanden degenererte av mangel paa tilførsel av nyt blod. Hvorvel Scoresby sund og dets indre forgreninger en stor del av aaret byr gode chanser for eskimoisk erhverv, vil der dog være en lang tid, nemlig fra isen blir tyk og dækket av sne, til sælene begynder at komme op paa isen, altsaa fra december til mai, i hvilke det vistnok vil være vanskelig selv for en eskimo" - i dette distrikt - "at skaffe det fornødne vildt til sin families underhold". Det er de faktiske opplysninger man sitter inde med om Scoresbysund. Der foreligger en relativt rik litteratur om det fordi disse ekspeditioner har publiceret sine iagttagelser, men dette er hvad man vet om distriktet. Alt det andet, det er fabel. Det kan tildels være en lokkende og romantisk fabel, men det er ikke lykkedes at fremdra nogensomhelst kjendsgjerning der taler om den betydning dette distrikt skulde ha for os. Og jeg vil minde om at selve de norske økonomiske interesser paa Østgrønland er minimale. Vi har forsøkt at vurdere totalutbyttet av fangsten til 4 millioner kroner. Det er tat høit op. Jeg tror man maa ha lov til at si i denne forsamling, at intet aar har man naadd saa høit; men naar man multiplicerer gjennemsnittet for de fem bedste aar hvad utbytte i kroner pr. skib angaar med det høieste antal sæl som der gjennemsnitlig har været fanget i fem andre aar, saa naar man de 4 millioner, slik at det ved en procedyre lar sig forsvare. Og vi var nødt til at føre procedyre og vi var nødt til at føre procedyre - meget ofte paa et svakt grundlag. Det var skjør is vi der var ute paa, ogsaa hvor det gjaldt de norske næringsinteresser. Vi fik jo et talende vidnesbyrd om dette da utsendingerne fra Aalesund møtte op hos delegationen i Kristiania nu i januar og henstillet til os at anerkjende dansk suverenitet over hele Grønland fordi Aalesunds skipperforening da vilde ha utsigt til at kunne faa en koncession paa Vestgrønland, hvor man mente man kunde drive fiske med rikere utbytte end hele Østgrønland gav. Med en slik bakgrund for sig kan man forstaa at man var nødt til at være forsiktig paa visse punkter. De danske sakkyndige aksepterte den beregning av de norske økonomiske interesser paa Grønland som delegationen paa grundlag av det hele materiale hadde anstillet, men paa grundlag ogsaa av hvad der har været anført fra norsk side reducirte de den del av denne fangst, som foregaar indenfor territorialgrænsen eller iland paa Østgrønland, til gjennemsnitlig maksimalt 50 000 kroner pr. aar. Vi gik ikke ind paa dette. Vi lot som det ingen interesse hadde for os; men jeg tror ikke at tallet lar sig i væsentlig grad bestride; - vi sat jo ogsaa med den bevissthet at Nansen, som senere skrev i "Tidens Tegn", hævder at vi ingen fangst driver indenfor territorialgrænsen. Nu har vi oplevet disse dage at ritmester Isachsen, som ellers forfegter et norsk syn, - fordi han mener at det kan være et angrepspunkt mot delegationen siger, skaf opgaver over hvor og naar der har været fanget indenfor territorialgrænsen. Det var jo netop et

grundlag for vor procedyre at faa saa meget som mulig lagt indenfor territorialgrænsen der hvor det lot sig forsvare. Og til alt held, det lot sig forsvare. I 1921 hadde det kanskje ikke latt sig forsvare, men i 1922 hadde man et saa ekseptionelt isaar at det ene aar foregik den aller væsentligste del av fangsten indenfor territorialgrænsen. Men jeg tror ogsaa det er det eneste aar i mands minde. Forøvrig foregaar virkelig fangsten utenfor territorialgrænsen. Og vi hadde saa meget mere grund til at være opmerksom paa dette som allerede paa konferancen den 12te december 1921 blev der advaret fra repræsentativt norskvenlig hold i utlandet, idet den franske geograf professor Rabot, hvis navn De kanskje vil kjende fra kulturbudgettet hvor han i en række av aar har hat en bevilgning, skrev som ven av Norge til den norske presseutsending i Paris og han skrev til utenriksminister Ræstad og advarte mot at Norge turet frem i den Grønlandsagitation som var ført, da den ikke var videnskapelig holdbar og da den let kunde gjendrives paa en saadan maate at det særlig i England vilde vække levende uvilje mot Norge. Han sa, at geograferne ute i verden vet at de siste 15 aar har det maksimalt været 10 tilfælder hvor norske fartøier bevislig har været indenfor territorialgrænsen paa Østgrønland, og paa det grundlag vil Norges venner i utlandet ikke kunne støtte med lethet nogen agitation fra norsk side i denne sak. Utenriksminister Ræstad foredrog hans skrivelse paa dette møte i 1921, hvor der jo ogsaa var tilstede mænd som senere har skrevet i aviserne. Professor Rabot citerer artikler i "Tidens Tegn" og artikler fra "Dagbladet", for han er en mand som følger med, og han siger at disse artikler maa den norske presseutsending i Paris ikke kommunisere den franske presse, da de vrimler av unøiagtigheter og ikke kunde la sig forsvare. Andre har været opmerksom paa disse ting, og vi bør ogsaa være opmerksom paa dem. Selv i ritmester Isachsens promemoria av 1922 er det væsentlig Vestgrønland som er behandlet. Om Østgrønland siger han, at der kan være nogen interesser ved fangst av moskusdyr, ræv og bjørn og selv om mulighetene her er smaa, bør vi ikke helt overse dem. Det er det faktiske forhold. Det maa man se som bakgrund, og man maa ogsaa se som bakgrund naturforholdene paa Grønland. Jeg vilde været ganske enig med hr. Maseng i det meste av hvad han sa om overenskomsten, hviss den overhodet behandlet strøk hvor der færdes mennesker eller hvor der kunde færdes mennesker, men det gjør den ikke. Jeg har til veiledning latt henge op der 2 karter; det ene er Grønland og det andet Norge avtegnet i samme maalestokk. Jeg vil be Dem legge merke til hvor lang den Grønlandske østkyst er. Paa denne kyst er det største antal fartøier som noget enkelt aar har naadd land 6, og det paa en kyststrekning som er mere end 3 ganger saa lang som Norges kyst. Det er norske fartøier. Danske fartøier færdes kun der oppe i videnskapelige øiemed. Saa har man dette ene danske fangstselskap, Øst-Grønlands Co., som danskerne startet i 1919, - nettop da de tok op sin aktion her - som et forsøk paa at gjøre et fremstøt, utvilsomt for at ha en praktisk interesse at holde op imot Norge. Dette selskaps skjebne viser jo ogsaa, at i ethvert fald danskerne ikke kan drive fangst paa Grønland, og

sandsynliggjør ogsaa, at kostbare ekspedisjoner overhodet ikke lar sig drive med utbytte. Selskapet hadde en aktiekapital som efterhvert blev satt op til kr. 405 000. Det hadde det siste aar et driftsunderskudd av kr. 483000. Det har tapt sin kapital, det har tapt de kr. 600000 det har faatt i statsstøtte, og det har meddelt at det ikke kommer til at fortsette. De fangstfolk det hadde der oppe - de hadde 3 stationer i omraadet nord for Frantz Josefs fjord - led ondt og ønsket ikke at fortsette. De befinner sig for øieblikket enten ombord i den indefrosne "Teddy", eller er skruet ned under isen, og nogen risiko for at der fra dansk side paany vil skrides til et millionoffer her, tror jeg ikke der er. Danskerne har visse erfaringer - ikke minst den danske stat - for mulighetene for en økonomisk bedrift paa Grønland. Grønlands Minedrifts A/S, som den danske stat har været interessert i, og som har forsøkt at drive kobberforekomster - som nu er nedlagt - og grafitforekomster - dette selskap med en aktiekapital paa kr. 1 000 000 hadde i siste offentliggjorte aarsregnskap et driftsunderskudd paa kr. 4 300 000, og jeg skulde anta, at i det øieblikk Danmark vedtar denne overenskomst, indstiller den danske stat denne minedrift paa Grønland. Jeg skulde anta det. Om den vil fortsette den, kan vi intet ha derimot; det er mulig, at man senere paa grundlag av indvundne erfaringer kan staa noget mere gunstig hviss man vil forsøke at gaa igang end man staar i øieblikket. - Naturen selv forbyr effektivt opsyn paa hele denne kyststrekning. Den forbyr det ogsaa av den grund, at selve isforholdene ikke engang gjør det mulig for Danmark - eller for nogen anden stat - at sende patruljerende krigsfartøier der op. Jeg skal citere nogen linjer av hvad professor Rabot skriver i sin forestilling til det norske utenriksdepartement i desember 1921, fordi jeg tror det er illustrerende. Han resumerer først hvor liten den norske økonomiske virksomhet er, og sier saa:

"De ser altsaa at hele saken resumerer sig i megen larm for i høiden en 40 jægere.

Man glemmer altid at adkomsten til østkysten hindres av den farligste pakis i det europæiske Nordishav, og at isen hindrer den regelmæssige adkomst til dette land paa en meget mere virksom maate end alle forbud som utfærdiges av regjeringene, man kan kun naa frem til omraadet mellem 70de og 76de breddegrad, og bare fra august maaned og i nogen uker. Hvis Danmark kundgjør sin suverenitet og handelsmonopol i denne egn, vil det være nødvendig at det sender krigsskibe til at utføre vagttjeneste. Imidlertid kan intet krigsskib patruljere i et hav som er saa opfyldt av is, følgelig kan ingen forholdsregel (sanction) bli tat."

Det er det faktiske forhold. Jeg skal kanskje faa lov til et øieblikk paa kartet at feste opmerksomheten ved omraadene her.

Angmagsalikedistriktet, - det er her paa sydøstkysten, - er her praktisk talt det eneste sted som er tilgjengelig, og regnes for det lettest tilgjengelige sted paa Østgrønland, og dog er ogsaa Angmagsalik saa vanskelig tilgjengelig, at hverken i 1896 eller i 1907 lykkedes det overhodet at naa ind med fartøier til Angmagsalik. Den danske koloni laa i de 2 aar uten

forbindelse med omverdenen. Paa strøket fra Lindenow fjord og nordover - det nærmeste stykke her, hvor man ikke har gjort en undtagelse fra overenskomsten, men hvor man har sagt, at det kan treffes særbestemmelser for eskimoer - paa dette strøk har aldrig nogensinde, det man vet, noget norsk fartøi overhodet været iland, og det er ikke nogen sandsynlighet for at det kan komme iland, og heller ikke er det nogen effektiv norsk interesse. Her gaar Scoresbysund ind paa 70de grad og deler sig i et stort og litet undersøkt fjorddistrikt, som er islagt praktisk talt det hele aar. I de gode sommere gaar isen op i august maaned, men selve adkomsten gjennom sundet er meget vanskelig paa grund av isskruninger og paa grund av strøm, som tidevandet betinger. Nord for Scoresbysund ligger Liverpoolkysten - som den heter - hvor isen falder steilt ned i havet fra 300 meters høide, og hvor fartøierne ikke kan komme ind. Saa kommer vi op til det store fjorddistrikt, som ligger her, og jeg gjør opmerksom paa, at der er en naturlig forklaring paa talen om Scoresbysunddistriktet, der hvor virkelig interesserte mennesker taler om det, den nemlig at det først er faa aar, siden dette omraade er kartlagt, og endnu saa sent som i 1916 kalder Olrik hele dette omraade fra Scoresbysund til Franz Josefs fjord - altsaa en kyststrækning som fra Lindesnes til Aalesund - for Scoresbysund, medens i overenskomsten er det Scoresbysund i engere og bokstavelig forstand det sigtes til. De norske interesser koncentrerer sig i virkeligheten fra Franz Josefs fjord og op til Shannon-øen. Alle norske overvintringsekspeditioner, som har været, har været i dette distrikt mellem 73de og 75de breddegrad. Der ligger vor traadløse station, og det bedste hvalfangstfelt ligger mellem 75de og 76de grad. Søndenfor er det mere tilfældig at fangst drives. Men det er en selvfølge, at vi under drøftelsen av disse ting maatte hævde, som norsk interesseomraade overhodet de strøk, hvor et norsk fartøi hadde git vidnesbyrd om, at norsk initiativ hadde været utbredt, og hvor det norske flag hadde været at se. Jeg nævner dette og har nævnt dette saavidt utførlig, fordi jeg mener, at hvis der med rette kunde føres den anklage mot de skiftende regjeringer eller den norske delegation, at de overhodet hadde latt noget uprøvet som kunde prøves for her at skaffe kundskap, saa var det en anklage, som kunde berettige, at man bad om nogen utsættelse for at faa undersøkt tingene; men der foreligger ikke nogen mulighet for at kunne skaffe yderligere opplysninger her.

Jeg nævner saa - fordi det delvis ogsaa har været antydnet i pressen - at der inden den norske delegation skulde ha gjort sig gjældende forskjellige opfatninger, eller at nogen skulde ha været mere norsk end andre, at der har i delegationen overhodet ikke været en eneste meningsforskjel en eneste gang eller paa noget punkt. Det var den selvfølgelige forutsætning for vort arbeide, og forat vi overhodet kunde drive det, at vi stod absolut sammen, og at hvis det fandtes et eneste punkt, hvor en eneste en av os var i tvil, gik vi ikke ind paa det punkt. Der har ikke været en antydning til nogen uoverensstemmelse, og jeg tror, man kan tilføie, at vi, som har drevet det arbeide, vi føler os overbevist om, at enhver

nordmand, som hadde forhandlet under de samme vilkaar, vilde kommet til det samme resultat, som vi kom til. Jeg er enig i, at overenskomsten maalt med absolute maale og med idealet for øie ikke i nogen henseende er tilfredsstillende. Men er der noget medlem i Stortinget, som tænker sig, at Norge, som stod i den stilling, vi var bragt i, skulde faa en tilfredsstillende overenskomst, noget som svarte til vort ideale krav? Det maatte jo enhver kunne sige sig selv var ganske utelukket. Det er ikke saa let gjort at gjenoprette hundrede aars forsømmelse. Danmark har jo ubestridt sittet med suveræniteten fra 1821 til 1921 i virkeligheten over hele det danske kolonirike. Ingen magt har bestridt den, alle magter har anerkjendt den. Norge har anerkjendt utvidelsen i 1894 og i 1905, og vi kan jo ikke bringe os selv paa det standpunkt, at vi siger, at en anerkjendelse eller avtale fra norsk side er en lap papir, som vi river itu. Vi kan naturligvis gjerne i vort hjerte mene, at kommer der et tidspunkt, hvor det er mulig for os at gjøre noget, kan vi sige op gjældende overenskomst og prøve et fremstøt; men man kan jo ikke sitte og forhandle paa det grundlag, at man ikke respekterer tidligere indgaatte forpligtelser. Det er ikke et forhandlingsgrundlag. Vi har aldrig vist nogen interesse for Grønland fra 1814 til 1921 - aldrig. Den norske stat har ikke ofret noget. Det er danskerne, som med stor indsats av menneskeliv og kapital har gjort det store forskningsarbeide paa Grønland. Det er ikke mere end en eneste norsk ekspedition, som overhodet har vist det norske flag paa Grønland i al denne tid. Det er Nansens færd. Og da Nansen søkte ministeriet Sverdrup om en statsbevilgning paa 5000 kroner for at foreta sin færd over indlandsisen, blev det avvist uten et ord av en enstemmig regjering. Det blev ikke engang opført blandt de avslaatte andragender, saa absurd fandt man det. Og venstres hovedorgan, som repræsenterte nationalismen og den nationale linje, skrev, at det skulde bare mangle, at man gav en sportsmand penger for at drive lysttur i et uvedkommende land. Det var det norske syn. Det var en dansk forretningsmand, som gav Nansen de penger, som muliggjorde hans færd. Det er ikke morsomt at sitte og forhandle om et land, man i principet kræver, paa det grundlag. Det var ikke let at godtgjøre den varme følelse, som nu gav sig et naturlig utslag i Norge, efterat vi i hundrede aar hadde sovet. Man maa forstaa, at alle disse ting spilte en rolle under forhandlingerne, og at de ogsaa vilde ha spillet en rolle under en voldgift. Da saken var oppe i Stortinget ifjor, uttalte jeg, at jeg ansaa denne sak som den eneste mulighet, som var givet os til at faa rullet op de tvistemaal, som vi alle i vort hjerte følte at vi hadde med Danmark, - jeg mener at faa tat op til ny og retfærdigere avgjørelse den uret, som vi mener at ha lidt i dette forhold. Og jeg mener at det forslag til overenskomst som nu er fremlagt, det fastholder denne linje, det fastholder muligheten for at faa rullet op dette spørmaal. Det er det eneste mulige fremstøt vi kunde gjøre, hvis vi ikke vilde gaa til den yderste konsekvens fiender imellem, og det hadde vi ikke indtrykket av at man vilde, og i hvert fald hadde delegationen intet mandat til at erklære den anden part krig. Og det er jo den direkte følge av at den ene stat nægter den

anden stats suverenitetskrav, hvis nogen av staterne vil forsøke i praksis at gjennomføre sine teorier. Jeg ser overenskomsten som den eneste mulighet for at holde aapne vore gamle uoverensstemmelser om oppgjøret med Danmark og efterhvert faa tat dem op til ny og retfærdigere avgjørelse. Der er blit brukt det uttrykk om denne overenskomst, at mens Norge hittil har ligget ubeskyttet og udækket paa aapent land og har kunnet bestrykes fra alle sider, har vi ved denne overenskomst, hvis den vedtages, skaffet os en skyttergravposition, og det staar da til os selv om vi i de 20 aar overenskomsten staar ved magt vil føre vore skyttergravslinjer videre frem, eller om vi vil la vore skyttergrave forfalde og opgi dem og si, at de har ingen interesse for os. Slik som jeg ser saken mener jeg ogsaa, at hvis Norge ikke vedtar denne overenskomst, vil vi i realiteten ikke ha nogen mulighet for at rulle spørsmålet op herefter. Vi staar saa svagt internationalt, at den eneste mulighet vi da vil ha for at hævde os, det er den mulighet at vi gjør et kup under en given europæisk situation, og jeg tror ikke den mulighet er meget stor. Men ved denne overenskomst holdes spørsmålet oppe. Det er blit sagt av hr. Maseng og andre, at overenskomsten kan gi aarsak til rivninger med Danmark. Ja, den kan det, og jeg spør de folk som følger de norske interesser i denne sak: er det en saa stor ulykke ved overenskomsten at den kan gi anledning til at vi faar rivninger paany? Den garanterer os imot at Danmark kan gjøre nogetsomhelst skridt deroppe, uten at vi faar rivninger, og det er det som er den positive værdi. Naar jeg ikke kan stemme for noget forslag om utsættelse av denne sak nu, da er det ikke fordi jeg paa nogen maate ønsker at saken skal forceres igjennem. Jeg finder at den tale har meget liten faktisk bakgrund. Jeg hadde intet hat imot, om saken var blit slaat op til behandling mandag eller en anden dag i næste uke, det var visst ingen som hadde hat noget imot det, men naar først denne sak er slaat op paa kartet, da tror jeg det vilde virke underlig om det norske Storting gik til at utsætte den i nogen dager. Lørdag og mandag blev det grønne aktstykke delt rundt i Stortinget; og de som har hat nogen levende interesse for denne sak har hat den rikeste anledning til at studere det; og for deres skyld, som ikke har hat større interesse for saken end at de først idag har slaat op dette grønne hefte, - for deres skyld bør vi ikke utsætte behandlingen. Hvis vi utsætter den nu, kan det kun se ut som om vi staar vaklende og viljeløse, som om vi i forholdet til Danmark føler os som to gutter, som begge to tar det standpunkt at de ikke vil begynde. Vi kan ikke i evindelighet si, at vi tar ikke noget standpunkt før den anden part har tat standpunkt. Gaar vi frem her uten at vise nogen vaklen, - og jeg tilstaar gjerne at jeg ogsaa hørte med blandt dem som følte sig noget ilde berørt ved det kup, som det konservative parti og det radikale parti i Danmark gjorde i fællesskap for at faa sabotert denne sak i 14 dage eller 3 uker, jeg følte mig litet tiltalt av det, og jeg vet ogsaa at den danske delegation som forhandlet og den danske utenriksminister ikke har følt sig mere tiltalt ved det; men jeg tror ikke at vi skal følge et slet eksempel som er git; behandler vi denne sak paa den dag da den er opslaat, uten at

utsætte den, behandler vi den paa en værdig maate alene ved at markere vort standpunkt. Man vil jo ogsaa forstaa av hvad jeg har fremført her, at vi som har sittet i delegationen og som har dette syn, vi kan ikke staa frem for aapne dører og utbrede os om, hvorfor vi holder paa denne overenskomst. Det utelukker sig selv. Vi er helt avskaaret fra det. Vi kan heller ikke staa paa folkemøter og fortælle det. Det er en ting vi maa bevare i vore hjerter, og som vi ikke aapent og offentlig kan tale om. Vedtar vi overenskomsten paa den dag den er opslaat uten nogen lang og vidtløftig debat og med saa stort flertal som mulig, - og jeg tror at jo større dette flertall er, desto sterkere står vi, ikke alene internasjonalt, men desto sterkere står vi nasjonalt, og desto sterkere står vi hvis vi om 18 år vil føre denne sak videre frem. Vedtar vi saken i morgen uten yderligere utsettelse, vil man i Danmark ogsaa få det inntrykk at vi har behandlet den hele sak verdigere enn de har gjort der nede. Også det vil ha sin betydning, og de folk som rundt om i verden skal vareta norske interesser og hevde vårt syn på denne sak, de vil kunne ha den glede å si at den norske nasjonalforsamling har stått samlet, og den har behandlet denne sak på en så konsis, en så lite svevende og så verdig måte som sjelden nasjoner behandler ømtålige tvistemål landene imellem på.

Presidenten: Den reglementsmessige tid er forbi. Jeg ber om Stortingets samtykke til å fortsette utover for om mulig å bli ferdig med sakens behandling i aften. - Jeg anser samtykket for gitt.

Maseng: Kampen er så ulike at jeg ikke lenger skal legge beslag på tiden. Hr. Holmboe uttalte at saken var behandlet ifjor, så stortingsmedlemmene måtte ha hatt god nok tid til å sette sig inn i det foreliggende spørsmål. Jo, saken blev behandlet ifjor, det er ganske sikkert, men utkastet til overenskomst og de dokumenter som Stortingets medlemmer fikk mandag, de forelå ikke ifjor. Til hr. Holmboe vil jeg videre si, at det at Scoresbysund er undtatt i overenskomsten, det er selvsagt ikke overenskomstens skyld. Det har jeg ikke sagt, det er umulig. Men er der begått feil der, så er det delegasjonen som har strukket sig for langt. Det skal jeg foreløbig ikke si noget om. Med hensyn til den danske administrasjonslov, så hadde hr. Holmboe ogsaa der missforstått mig. Jeg sa, at Danmark kan gjøre sin administrasjonslov gjeldende i alle de deler av Grønland som ikke er omfattet av overenskomsten, og den kan ogsaa bruke den innenfor overenskomstområdet overfor danske borgere og overfor borgere fra de land som har anerkjent Danmarks suverenitet, og derved kan Danmark styrke sin stilling til det endelige suverenitetsoppgjør engang kanskje kommer. Men, sa jeg, overfor norske borgere kan den danske lov selvsagt ikke brukes. Det har vært benektet her at Norge ved overenskomsten kan binde sig med hensyn til å kunne protestere mot danske suverenitetshandlinger. Hr. Ræstad har fremhevet at så er tilfellet. Og hr. Ræstad har fått støtte for sin opfatning bl.a. av hr. Frede Castberg, som, såvidt jeg kan forstå, har hatt litt å si med hensyn til den foreliggende innstilling. Hr. Frede Castberg uttaler i den "grønne bok" følgende: "Dr. Ræstad

har visstnok rett i at en overenskomst overensstemmende med forslaget ikke vil gi Norge rett til å protestere mot at Danmark gir lovregler som angår Østgrønland, og overfor andre makter optrer som om Østgrønland var dansk. Det er jo en kjennsgjering vi må regne med, at såvidt mange og såvidt betydelige fremmede makter har anerkjent eller forpliktet sig til å anerkjenne den danske suverenitet. - Men hvad Danmark efter overenskomsten ikke kan, det er å utøve sin påståtte statsmyndighet overfor Norge og norske borgere. Dette må vel for Norge være det vesentlige." Det er et lite lysstreif over hr. Hambros "skyttergravsline" fra en som har stått delegasjonen og konstitusjonskomiteen nokså nær. Den ærede utenriksminister var bange for at fronten skulde vakle hvis saken blev utsatt. Det viser hvor usikker utenriksministeren er med hensyn til spørsmålet og med hensyn til den virkning som vedtagelsen av overenskomsten vil ha på almenheten. Jeg er nødt til å gjøre hr. Hambro oppmerksom på at jeg ikke avgav nogen uttalelse om min mening om de mange uttalelser som var fremkommet om viktigheten av Scoresbysund. Jeg gjorde ikke det. Jeg omtalte Scoresbysund i forbindelse med Angmagsalikdistriktet og Lidenowsfjorddistriktet, så når hr. Hambro henvendte en stor del av sitt visstnok utmerkede foredrag til mig, så var det ikke riktig beføiet efter min mening. Det som visst måtte opfattes som det vesentlige i mitt foredrag, det var min frygt for, at Danmarks suveranitetsforlangende skulde staa bedre, om overenskomsten fik anledning til at virke. Jeg sa heller ikke paa nogen maate, at jeg ansaa det som en feil, at overenskomsten vilde foraarsake rivninger mellem Danmark og Norge. Jeg sa tvertimot - det er min opfatning - at det er en god ting ved overenskomsten det, at den vistnok ikke vil medføre, at Norge kommer til at sove i dette spørsmal.

Joh. Ludw. Mowinckel: Baade den retslige og den praktiske side av spørsmålet har jo været noksaa utførlig drøftet ikvæld, saa det er kanskje ikke saa meget jeg kan tilføie av nyt eller av interesse. Jeg vil forutskikke en liten bemerkning om konstitutionskomiteens sammensætning. I sitt første foredrag var hr. Maseng inde paa det, og det svar, som konstitutionskomiteens formand gav, var ikke ganske riktig. For saken er den, at naar f.eks. jeg kom med i konstitutionskomiteen nu, saa hadde det intet med mit forhold til Grønlandsdelegationen at gjøre. Konstitutionskomiteen var som det vil erindres tidligere forsterket av hensyn til Grønlandssaken med 4 medlemmer, nemlig d'herrer Grevi, Høgset, Christensen og Egede-Nissen. Naar nu ogsaa jeg kom med i komiteen ved sakens endelige behandling, skyldes det alene den omstændighet, at efter det nye reglement blev konstitutionskomiteen utvidet til at bli ogsaa en utenrikskomite, og i denne komite blev 3 mand indvalgt, nemlig d'herrer Konow og Hornsrud og jeg, saa derfor kom vi ganske automatisk med ved behandlingen. Jeg synes ikke egentlig, at det for mig var saadan stor fordel; jeg synes paa mange maater det hadde været heldigst, at jeg, som hadde hat saa meget med saken at gjøre i delegationen, ikke var kommet med i

konstitutionskomiteen, men derved var intet at gjøre. Det var altsaa grunden.

Det som jo nu er blit hovedspørsmålet idag, det er: Skal vi gaa til en kortere utsættelse av saken? Der har ikke her været tale om nogen længere utsættelse, men kun om en kortere. Nu, det synes at være forholdsvis let og uskyldig: En kortere utsættelse av saken; men jeg for min del maa gi baade utenriksministeren og de herrer, som har hat ordet mot det, min tilslutning. Hadde ikke saken været opslaat til behandling, og man underhaanden hadde spurt om ikke denne sak kunde utstaa til behandling f.eks. i neste uke, saa hadde vist intet været i veien for det; men naar det sees i belysning av, hvad der nu i disse dage foregaar i Danmark, saa vil en besluttet utsættelse av Stortinget faa en ganske anden karakter. Det vil nemlig faa den karakter, at vi her replicerer til Danmarks behandling av saken. Og er der nogensomhelst grund for os til at foreta en slik replik? Er ikke Danmark selv herre over, hvad det vil gjøre, og i hvilket tempo det vil behandle saken? Selv om den fremgangsmaate de dernede benytter kan ærgre os, saa er de selv herre over sin fremgangsmaate, naar de bare faar saken færdigbehandlet inden 1ste mai. Og behøver vi for vor part at ta noget hensyn til det, hvis vi ikke vil ændre vort syn paa overenskomsten som følge av Danmarks behandlingsmaate? Jeg syne det vilde være et svakhetens tegn og os litet værdig, om vi som følge av Danmarks behandlingsmaate gik til en utsættelse her og derfor vil jeg for min part meget bestemt fraraade utsættelse. Jeg kan ikke forstaa, at noget vindes ved det. Ja, man siger: Men hvis nu Danmark forkaster overenskomsten? Det har været sagt før, og jeg vil gjenta det, at det gunstigste for Norge efter min mening vil være, at begge land vedtar denne overenskomst. Vi hadde jo ikke gaat til at anbefale denne overenskomst, hvis vi ikke trodde, at det var gunstig for Norge, at vi fik overenskomsten. Men det næst gunstigste vil være, om Norge vedtar den, og Danmark forkaster den. Efter min mening forbedrer vi vor stilling internationalt i høi grad, hvis vi kan vise, hvor langt vi i denne vanskelige sak har gaat for at faa en mindelig løsning og i tilsvarende grad svækker Danmark sin stilling ved at vise sig avvisende likeoverfor en overenskomst, hvor saa repræsentative mænd som de det hadde i delegationen og hele dets regjering har tat standpunkt i anbefalende retning. Der har under diskussionen noksaa sterkt været henvist til de sakkyndiges uttalelser og uttalt, at man ikke har hatt tilstrækkelig tid til at studere dem. Jeg har ikke egentlig indtryk av, at de medlemmer av forsamlingen, som har bedt om utsættelse for at sette sig bedre ind i saken, ikke i virkeligheten har sat sig noksaa godt ind i den, og ikke mindst hvad den grønne bok med de sakkyndiges uttalelser angaar; det er den grønne bok de i stor utstrækning har benyttet i sin diskussion, og det finder jeg baade riktig og rimelig. Men jeg har en følelse av at det som ligger bak deres ønske om utsættelse, det er ikke saa meget at faa se paa saken, men det er et haab om at faa væltet overenskomsten, fordi de mener, at overenskomsten er helt uakseptabel og ufordelagtig for Norge - og det er naturligvis et ærlig og redelig standpunkt. Jeg har dog ikke i noget av det som har været

anført i diskussionen her kunnet overbevise mig om, at overenskomsten efter den diskussion som har været ført idag staar svakere end den stod før. Det er ganske sandt, at de lærde er uenige; men av alle de lærde som har været spurgt er det altsaa kun hr. Ræstad og hr. Klæstad som staar imot. Og hr. Ræstad har jo i denne sak ført en procedure - ja, der er ikke den ting han ikke har søkt at sette op mot overenskomsten - efter min mening til liten fordel for Norge i fremtiden. Det er ikke heldig, naar en mand med hr. Ræstads navn procederer paa den maate og i den utstrækning som han har gjort offentlig mot sit eget lands retslige stilling. Professor Gjelsviks uttalelser har været nævnt her som ikke endosseret av professor Gjelsvik selv. Jeg kan berolige repræsentanterne med, at professor Gjelsviks uttryk som de foreligger her, er skriftlig godkjent av hr. Gjelsvik selv. Det er et autentisk referat, godkjent av professor Gjelsvik selv, saa forsaavidt staar det for professor Gjelsviks egen regning. Desuten har Gjelsvik i "Den 17de Mai" uttalt sig om spørsmålet og fastholdt det syn, han har fremholdt her.

Saa blev det nevnt av frk. Christie som en innvending mot overenskomsten - og det er en innvending som stadig kommer tilbake og som den hele tid har vært nærliggende - spørsmålet om forholdet under mulige rettstvister. Det er en av overenskomstens svake punkter, overenskomstens mangler, at der ikke er bestemte regler for rettstvister, det er noget som enhver kan se, og som ikke mindst delegationen var opmerksom paa, og delegationen hadde ganske riktig, som frk. Christie sa, oprindelig et forslag til bestemmelse om rettstvister. Det forslag fant professor Gjelsvik godt og vi fant det alle godt; men det var ikke mulig aa faa det drevet igjennem. Vi spurte da paany professor Gjelsvik, om han tilla det saadan vegt, at han syntes vi skulde saa aa si staa eller falle paa dette krav paa bestemmelse om rettstvister, men han sa nei, han tilla det ikke saadan vegt, at han fant at det var nogen grunn til aa la forhandlingene strande paa den omstendighet, at der ikke blev nogen uttrykkelig bestemmelse om rettstvister i overenskomsten. Og professor Lie sa, da jeg hadde en konferance med ham for 8 dage siden og jeg forela dette spørsmål om rettstvister for ham, at efter hans mening var det en fordel at der ikke stod noget om rettstvister, for jo magrere denne overenskomst var, jo bedre. Forholdet er forresten det at denne innvending om rettstvister, som er en innvending som har teoretisk vegt, i det praktiske liv der oppe har svært lite aa bety, fordi landet nu engang er saaledes som det er. Rettstvister der oppe - vi har nu hørt en meget utførlig forklaring av hr. Hambro om hvorledes forholdene i virkeligheten arter sig der oppe - er praktisk talt litet tenkelige, og et saadant eksempel som av formannen nevnt er bare et teoretisk eksempel.

Vi kunde nok dra adskillige teoretiske eksempler frem paa at overenskomsten har sine svakheter, og hvis denne overenskomst gjaldt et land som laa paa en sydligere og gunstigere breddegrad, hvor der var stor tilstrømning av mennesker og store muligheter for kolonisation og beboelse, saa vilde de innvendinger av juridisk og rettslig art som kunde reises mot overenskomsten vært overordentlig vegtige; men da

vilde vi formodentlig heller aldrig kunne faat nogen overenskomst med Danmark. Naar overenskomsten er komt istand og er komt istand i de former den har, skyldes det først og fremst den omstendighet, at landet er slig som det er, at der er praktisk talt liten mulighet for, at man kommer til aa kollidere. Stor bosetning eller stor kolonisation der oppe er ganske utenkelig, da maatte det hele land faa en annen karakter enn det har idag, da maatte den istid, den vintertid, som nu hviler over Grønland endres, og skulde det skje at forholdene skulde bli saa meget anderledes, vilde der vist gaa saa lang tid hen, at vi godt kan vente baade en og to gange 20 aar, før det spørmaal blir aktuelt. Saa har der vært spurt: Hvorfor er overenskomsten opsigelig om 18 aar? Fordi vi ikke vilde ha en uopsigelig overenskomst. Hvorledes tror man det vilde vært oppfattet i Norge, om delegationen hadde vovet aa innlate sig paa en uopsigelig overenskomst som saa aa si til alle tider hadde lukket allt for Norges aspirationer og lyster med hensyn til vore interesser paa Grønland? Det var saa utenkelig, at det fallt oss ikke inn et øieblikk at det kunde være tale om annet enn en opsigelig overenskomst, og den normale, almindelige tid for overenskomster av den art er netop 20 aar; men efter sin natur med disse 2 aars opsigelsestid faller denne avtale sammen med hvad man i almindelighet karakteriserer som varige avtaler, avtaler, som hvis der ikke inntrær nye og endrede forhold eller at stillingen er blitt den at et av landene ønsker aa reise spørmaal som ligger utenfor overenskomsten, automatisk fornyer sig selv. Og skulde det skje, at Norge om 18 aar vil si op overenskomsten, vilde det være fordi stillingen var saadan, at Norge saa sin fordel i det, og da vilde det jo være ganske overordentlig uheldig, om man hadde stengt sig adgangen til det, særlig naar Grønlandsspørmaalet som her er tilfelle ikke er løst principielt. Det er jo netop det viktige moment, at vi har holdt Grønlandssakens principielle spørmaal aapent, som gjør at overenskomsten maa være opsigelig, fordi vi ikke skulde lukke oss adgangen til aa ta op det principielle spørmaal, hvis det skulde være gunstig eller ønskelig aa ta det op. Og omvendt, hvis Danmark kommer i den situasjon at det vil si op overenskomsten, kunde man ikke stenge for det, for det maa jo være likt for begge parter. Det gikk ikke an aa kreve en overenskomst som vi kunde opsi, men som skulde være uopsigelig fra dansk side, det gikk ikke an aa kreve all den stund man vilde opretholde begges principielle syn paa suvereniteten. Jeg tror kanskje det hadde vært mulig aa faa en overenskomst som hadde vært uopsigelig fra dansk side og som hadde sikret vaare rettigheter til alle tider, hvis vi vilde ha anerkjent dansk suverenitet. Men så lenge vi ikke vil anerkjenne dansk suverenitet, måtte begge lande for dette viktige spørsmåls vedkommende stå ganske likt, ganske gjensidig overfor hverandre, og overenskomsten måtte derfor være gjensidig opsigelig. Hvad vil skje hvis Danmark sier den op? Da sier man vil det hende at våre folk de som muligens bor der oppe, som muligens har stasjoner der oppe, vil bli kastet uvegerlig på sjøen av Danmark som da vil hevde sin suverenitet. Nei, det vil ikke skje. I det øieblikk Danmark opsier overenskomsten og 20 år er gått, så trær Norge nettop på grunn av det forbehold som

er tatt, nettop på grunn av notevekslingen, tilbake i den stilling det står i idag før overenskomsten er sluttet. Norge vil da stå i forhold til denne del av Grønland som til Ingenmannsland da det jo ikke med et ord har anerkjent dansk suverenitet og det vil hevde landet som Ingenmannsland. En hvilkensomhelst norsk regjering vil beskytte de borgere som har stasjon der eller interesser der, som driver fangst der eller som bor der. Der kan da inntræ en ny fase i striden om Grønland, og om vi vil stå sterkt eller svakt i den strid, det kommer til å avhenge ganske av oss selv. Jeg har sagt det før og jeg gjentar det her, at overenskomsten kan bli til fordel for Norge, hvis vi ikke bruker den som en sovepute. Bruker vi den som en sovepute og mener at med overenskomsten er vår fremtid nogenlunde sikker på Øst-Grønland - fordi vi har vore rettigheter sikret på papiret, har hevdet vår stilling, har kontrahert med den annen interesserte part om at ingen skal kunne hindre den frie fangst, den fri virksomhet på Øst-Grønland og er fornøiet med det - da kan det godt være at vi om 20 år står dårlig. Men hvis vi viser og beviser i virke og gjerning at vi har virkelige interesser der oppe, hvis vi driver fangst og anden virksomhet, hvis vi slår oss ned der slik at vi i gjerning kan bevise at vi har noget å gjøre, og blir sterkere og sterkere interessert, da vil vi, når 20 år er gått, stå sterkere med overenskomsten enn uten den. For saken er den - og det er overenskomstens fordel - at overenskomsten i fullt betryggende former sikrer den frie, åpne og uhindrede utvikling av en hvilkensomhelst art av næringsliv på Øst-Grønland. Jeg har spurt mig selv, og jeg har spurt andre - det var et av de spørsmål vi hadde sterkt og ofte fremme både i delegasjonen og i konstitusjonskomiteen - er der nogen form eller art av tenkelig virksomhet som ikke er fri på Øst-Grønlands kyst etter overenskomsten? Finnes der noget område av virksomhet, enten det gjelder fangst eller det gjelder fiske, jakt eller det gjelder bosetting, eller det gjelder opprettelse av videnskapelige stasjoner eller av humanitære anlegg, sjømerker, fyrtårn, sykehus og posthus - for å ta rent tenkte ting i et land som dette - finnes der noget av dette som er lukket for norske borgere eller den norske stat? Intetsomhelst. Det har vært nevnt som en mangel ved overenskomsten - det var hr. Ræstad som nevnte det - at Danmark kunde bygge sjømerker der oppe. Dertil vil jeg si, vel, la Danmark sette op sjømerker, vi skal ikke være bedrøvet for det. Det vil i høi grad lette vår fangst. Men der er intet i veien for at også vi kan bygge sjømerker, fyrtårn og innrette oss ganske som i vårt eget land. Så hvis det å sette op sjømerker gir noen suverenitetsrett, så har vi denne rett like meget som Danmark. Intet i overenskomsten hindrer oss i å gjøre praktisk talt alt hvad vi vil. Vi kan i sannhet under beskyttelse av overenskomsten innrette oss som om det var et Ingenmannsland, der er ikke grenser for hvad norsk foretagsomhet og virksomhet kan gjøre der oppe. Man har søkt med lys og lykte for å finne noget som vi ikke kan gjøre efter overenskomsten, men man har ikke fundet noget. Det har vært nevnt bergverksdrift. Der er intet til hinder for at vi kan drive bergverksdrift. Man har rett til å ta grunn i besiddelse til bruk, og denne rett

omfatter selvfølgelig også bergverksdrift. Det eneste som etter overenskomsten ikke synes å være tillatt, fordi virksomheten skal knyttes til bruk av grunn, det er å drive kramkarvirksomhet, klokkejødevirksomhet. Men det tror jeg ikke er sådan ulykke, og hvis der blir et sterkt behov for kramkarvirksomhet der oppe, tror jeg det er mulig at man ved forhandling med Danmark - der er en egen artikkel 7 som åpner adgang til det - blir mulig også å skaffe plass til kramkarer og klokkejøder på Grønland. Når man leser de lærde folks innlegg mot Grønlandsoverenskomsten, vil man se at både Ræstad og Klæstad møter op med en innvending mot artikkel 4 i overenskomsten, nemlig den artikkel hvori det bestemmes at man kun har rett til å ta grunn til bruk, og at man må komme igjen etter 5 års forløp hvis man ikke skal tape retten. Klæstad og Ræstad hevder at denne begrensning av okkupasjonsretten strider mot den almindelige teori om Ingenmannsland. Men dertil er å si at alle andre rettslærde på det bestemteste motsier denne påstand. De sier at der er ingenting i veien for at to lande kommer overens om bestemte regler for hvorledes deres borgere skal forholde sig på et Ingenmannsland. Spitsbergen-avtalen for eksempel - jeg tror det er professor Lie som nevner den - slik som den var tenkt før krigen var nettop en avtale om innskrenkninger med hensyn til rettigheter og bestemmelser for forholdene i et Ingenmannsland som skulde vedtas av de interesserte makter. Men sier man, hvorfor slutter man nu en overenskomst med Danmark? Hvorfor kan man ikke slutte den med andre lande? Det har sin spesielle grunn, nemlig den at Danmark ved siden av Norge er det eneste land som ikke har interesser der. Det går ikke an å si at Danmark ikke har interesser, for Danmark har mange og store interesser. Danskerne har interesser først og fremst fordi de har koloniriket like ved siden, men de har også hatt om ikke større, så iallfall positive fangstinteresser på denne kyst, de har eskimointeresser og de har kulturelle og videnskapelige interesser. Derfor er det at vi nu slutter overenskomsten med Danmark. Men som professor Lie sa til mig, rent teoretisk er der ingenting i veien for at vi slutter avtale med f.eks. Island om hvorledes der på denne del av Grønland skal gåes frem av begge landes borgere med hensyn til fangst og fiske. Island var kanskje litt søkt å nevne, fordi det har samme konge som Danmark, men man kan jo tenke sig et annet land, for eksempel Rusland, som heller ikke har anerkjent Danmarks suverenitet. Derimot kunde vi neppe slutte avtale om Grønland med de lande som har anerkjent den danske suverenitet. De står i en annen stilling. Man maa ikke glemme under denne diskusjon, at Danmark i virkeligheten har et stort forsprang for Norge, idet det har faat sin suverenitet over hele Grønland anerkjent av en hel rekke av magter, og det kan vi ikke gjøre omigjen.

Der blev av hr. Mellbye stillet et par direkte spørsmåal til delegationen. Det ene var det om dr. Ræstads og Klæstads uttalelse om artikkel 4 om okkupasjonsretten. Det har jeg allerede svart paa, og forøvrig skal jeg henviser til dr. Frede Castbergs uttalelser side 11 og 12, hvor han sterkt imøtegaar dr. Ræstads og dr. Klæstads tale om okkupasjonsrettens innskrenkning. Det annet var dr. Klæstads forslag til

redaksjonsendring av noterne. Da jeg leste det som dr. Klæstad hadde skrevet om saadan redaktionsendring kunde jeg ikke bare mig for som randbemerkning aa sette de to ord - "Hvor lettvint". Hvor lettvint av en lærd aa si: Kan jeg faa disse forandringer, er allting bra og vel. Men det er netop forandringer av principiell natur. Kunde vi faat de forandringer inn, hadde visst ikke striden behøvet aa ta den karakter som den nu har tat. Kunde vi faat ogsaa Danmark til aa anerkjenne at dette land var Ingenmannsland, hadde vi vært meget lenger fremme enn vi staar idag; men det vilde Danmark ikke anerkjenne. Dr. Klæstads anmerkninger er ikke smaa anmerkninger, men anmerkninger av principiell natur. Det er netop om disse principer vi har forhandlet i maaneder, og det burde dr. Klæstad vite kanskje bedre enn nogen annen, fordi han personlig har fulgt disse forhandlinger helt fra de begyndte i Kjøbenhavn. Saa var det ennu en ting hr. Mellbye og andre kom inn paa, det var Danmarks rett til under overenskomsten aa vedta sin administrationslov. Ja, Danmark har utvilsomt rett til aa vedta sin administrationslov ut fra sit forbeholdte principielle syn og gjøre den gjeldende overfor de lande som har anerkjent Danmarks suverenitet. Efter den administrationslov heter det som man vet om Grønland utenfor koloniriket bare at det østlige og det nordlige Grønland administreres efter de paagjeldende ministres nærmere bestemmelse. Andet staar ikke i administrationsloven. Loven vil Danmark efter overenskomsten ha rett til aa vedta, fordi Danmark har forbeholdt sig sitt principielle syn; men vi har full rett til aa protestere, forsaavidt dens bestemmelser gjøres gjeldende overfor norske interesser i Østgrønland og ogsaa for det nordlige Grønland, hvorom vi ikke har sluttet overenskomst, og som fremdeles blir for oss aa betragte som Ingenmannsland efter vaart principielle syn og fordi vi ikke har anerkjent eller vil anerkjende Danmarks suverenitet. Forsaavidt er den sak ganske klar, og alle som har spurt om dette, ogsaa professor Gjelsvik, sier at denne lov endrer ikke vaar rettsstilling paa nogensomhelst maate eller paa noget punkt. - Saa spurte hr. Svensen fra Kristiansand: "Har vi nogen bruk for overenskomsten"? Ja, det spørsmaal burde ha vært stillet og blev vel i virkeligheten ogsaa stillet dengang da Stortinget gikk inn paa forhandlingslinjen. To gange har Stortinget hatt denne sak i sin haand. Den første var dengang vi overveiet hvilken linje vil skulde følge. Skulde vi følge voldgiftslinjen, skulde vi følge "la skure"-linjen eller skulde vi følge forhandlingslinjen? Vi valgte forhandlingslinjen. Den anden gang var da Stortinget ihøst fikk vite, hvor forhandlingene vilde føre hen. Da det fikk vite de muligheter som var tilstede for forhandlingenes resultat, da kunde Stortinget ha sagt: Stopp, den vei vil vi ikke gaa. Dengang blev det jo lagt frem for Stortinget det forslag, som den norske delegation hadde fremlagt i Kjøbenhavn, og overenskomsten var til og med utformet i sine grunnlinjer, i sin ramme. Det resultat som er naadd nu er ikke værre enn det som dengang var stillet i utsigt, - det er bedre. Imidlertid staar Stortinget ennu formelt helt frit, det kan forkaste overenskomsten, skjønt Stortinget jo selv har en historie i

denne sak, det har jo i høi grad vært medvirkende i sakens anledning. Naar hr. Svensen fra Kristiansand altsaa nu allikevel spurte om vi hadde bruk for nogen overenskomst saa vil jeg endog uten hensyn til det her anførte svare: Vi har bruk for en overenskomst, for uten overenskomst staar vi især i formel henseende meget værre enn med overenskomst. Det er mulig, ja det er sandsynlig, at vaare fangstfolk vil kunne drive som før, for efter all sandsynlighet vil Danmark, hvis vi eller især hvis de forkaster overenskomsten straks opheve bestemmelsen av mai 1921 forsaavidt angaar strøket nordenfor Scoresbysund og si: Vær saa god, normennene kan fange fritt nordenfor Scoresbysund! Men tillatelsen vil utvilsomt faa en saadan begrensning, og da fisker og fanger vi paa Danmarks naade. Vi kan og vil naturligvis protestere for all verden og si at vi ikke har anerkjennt eller vil anerkjenne Danmarks suverenitet; men i virkeligheten har da Danmark faat et nytt foretag for oss, for da er den overenskomst forkastet som binner Danmark juridisk og rettslig til aa ta særlig hensyn til Norge tiltross for at Norge ikke har anerkjennt dets suverenitet og som uttrykkelig holder aapen for Norge retten til aa ta det forbehold som der er tat. Og hvad faar vi istedet? En almindelig, generel protest fra Norge, som vi naturligvis kan anmelde til hvilkensomhelst magt, som da formodentlig bare vil trekke paa skuldrene og si: Vi har anerkjent Danmarks suverenitet, og hvad dere selv angaar, saa har dere forkastet en overenskomst, hvor der var tat uttrykkelig forbehold om jert principielle syn. - Og saa, kommer det til, at i de aar som gaar vil uten overenskomst Danmark ved tyngdens lov selv faa sterkere og sterkere position paa Øst-Grønland og Grønland i det hele, fordi, hvis der ikke er nogen overenskomst, vil vaar interesse for Øst-Grønland slappes og ikke styrkes. Tror man, at man kan holde denne flamme vedlike som nu brenner i disse resolutioner fra hundreder av ungdomslag? For aa holde den vedlike maa der være en stor økonomisk magt og vilje bak. Og tror man at man faar den norske stat til, om Danmark hævder suvereniteten der oppe, at okkupere land og gjøre striden akut paa den maate? Nei jeg har mine tvil - særlig hvis Danmark frigir fangsten deroppe -; dertil blir det en altfor dyr historie. Og naar man da hører, som hr. Hambro har paavist, hvor virkelig smaa vore faktiske interesser er, saa vil man forstaa, at netopp gjennom denne overenskomst ligger der en sterk stimulanse i retning av at holde vore interesser oppe og vedlike paa Øst-Grønland. Det er en indvending til, som har været gjort mot overenskomsten, og den synes ikke uten vegt. Det er det: Hvorledes staar vi paa Vest-Grønland hvis vi godtar denne overenskomst? Paa Vest-Grønland er der visse muligheter for norsk virksomhet, større muligheter kanskje end paa Øst-Grønland. Det var jo noksaa betegnende det som hr. Hambro fortalte om Aalesunds skipperforening, som gjerne vilde selge suvereniteten over Øst-Grønland til fordel for koncession paa Vest-Grønland. Det er naturligvis noget at gjøre der. Vest-Grønland er jo det eneste sted paa Grønland hvor det er folkelig at være og hvor man kan leve. Men med overenskomst staar vi slik, netop fordi Øst-Grønlandsspørsmålet er bragt ialfald foreløbig til ro, at,

etterhvert som Danmark aapner for Vest-Grønland - hvis da Danmark gjør dette, og vi fik det indtryk av den danske delegation, at danskerne litt efter litt, naar de har gjort eskimoerne mere motstandsdyktige, nok vil aapne for Vest-Grønland - vil vi staa overmaade gunstig. Vi vil staa i første række hvor det gjælder at faa koncession og fordeler, fordi vi er det sterkeste og dygtigste folk, fordi vi kan nyttiggjøre os landet bedst, fordi vi er de som ogsaa danskerne kan lære av. Delegationen var nok inde paa disse spørsmaal, men maatte holde dem utenfor overenskomsten, fordi vi var bange for at komme ind paa det politiske og retslige forhold med hensyn til Vest-Grønland, hvis stilling og fremtidsmuligheter nu er holdt helt aapne i forhold til os. Hvis vi ikke faar nogen overenskomst, vil Danmark bli nødt til, hvor det kan, at hævde sin suverenitet, nemlig paa Vest-Grønland, og da specielt likeoverfor Norge, som ikke har villet anerkjenne dansk suverenitet eller slutte nogen venskabelig overenskomst med dem om Øst-Grønlandsspørsmålet.

Jeg tror forøvrig at saken er utdiskutert. Jeg hadde mine tvil om det var nødvendig at ha møte for lukkede døre, fordi jeg tænkte at vi kunde si det nødvendige for aapne døre. Men naar jeg har hørt alt hvad der er sagt idag, naar jeg tar i betragtning den anledning man har faat til at redegjøre for spørsmålet ind i dets dybder og gi det den rette bakgrund, saa er jeg svært glad over at dette møte har været holdt for lukkede døre. Jeg tror nu det var nødvendig. Jeg tror ikke det hadde været mulig at belyse spørsmålet saadan som det matte belyses, hvis ikke møtet hadde været holdt for lukkede døre. Der er under diskussionen tildels fremkommet opplysninger av den art, at man meget vanskelig kan offentliggjøre den i sin helhet. Men jeg tror der er meget av den som baade kan og bør offentliggjøres, naar avtalen ogsaa er bragt i havn i Danmark.

Frk. Christie: Det har ved et par anledninger været replisert til mig, og jeg skal faa lov til at svare paa det. Sakens ærede ordfører mente at jeg ikke hadde ret til at si at landet nu var ingenmandsland og at det vil falde tilbake til at bli ingenmandsland dersom man ikke bifalder overenskomsten. Men selvfølgelig er landet ingenmandsland tiltrods for at andre magter har anerkjendt Danmarks suverenitet, saalænge Norge som en av de mest interesserte magter ikke har bifalder at Danmark har suvereniteten. Da er landet fremdeles ingenmandsland, og det vil vedbli at være det, hvis vi ikke bifalder overenskomsten. Hr. Holmboe har hørt feil; jeg sa ikke at overenskomsten skulde tydes forskjellig, men jeg sa at noten skulde tydes forskjellig, og det skal den jo. Norge skal tyde den paa sin maate, Danmark paa sin. Jeg forstaar igrunden ikke efter hr. utenriksminister Michelets uttalelser hvorfor vi i det hele tat diskuterer. For utenriksministeren sa: De danske har indrømmet os meget som de i kraft av sin suverenitet vilde kunne negte os. Hvis det er saa at Danmark har suvereniteten, slik at danskerne vilde kunne negte os alt i kraft av denne sin suverenitet, er jo al diskussion aldeles omsonst, aldeles unyttig. Hvad forhandler man da om? Saa sa ogsaa utenriksministeren, at hvis vi bifalder denne overenskomst, saa

vilde vi faa se et samlet folk. Jeg tror det varer længe før nordmændene blir et samlet folk. Men kommer denne overenskomst kanskje til at bringe os baade mange ydmygelser og megen tort likeoverfor Danmark, som vi kunde være spart for, om vi ikke hadde gaat med paa den, saa er det mulig at dette at vi har indgaat paa overenskomsten vil komme til at bringe os en smule mere henimot at bli et samlet folk.

Efter 1814 da vi blev fri Danmark, hadde vi i det første århundrede så meget å gjøre med å bringe landet som hadde vært utsuget og underkuet av Danmark, op i pekuniær henseende og også i andre henseender, og for å heve våre næringsveier hadde vi rikelig bruk for all vår tid og kraft i de år. Vi hadde våre store diktere som fremstod, som det alltid skjer efter sterke nedgangsperioder, som det jo også hadde været den siste tid av foreningen, og vi hadde malere og musikere, og de forsøkte å sette mot i oss og vise oss at det var kraft i folket. Men vi hadde ingen anledning til å samle oss, til hvad jeg vil kalle et helt samlet folk i nasjonal retning, fordi vi ikke hadde vår egen utenrikspolitikk, og det er idet vi vender oss mot de forhold som likesom vil angripe oss alle sammen utenfra, det er da nasjonalfølelsen vågner. I den siste del av denne tid, før 1905, hadde Norge så meget å gjøre med å vende all sin kraft henimot den ting også å bli fri Sverige. Da vi så var blitt alene i 1905, uten å være avhengig av et annet folk, da vilde vi kanskje ha begyndt å samle oss til et virkelig samlet folk, men så kom verdensulykken, den store krig som må undskylde oss i den retning. Krigen tok jo 10 år og har ødelagt så meget i verden for de store nasjoner. Det var ikke rimelig at vi som et litet, nytt folk ennu skulde ha kunnet rekke mer enn dit vi har rukket. Og at vi ikke er et mere samlet folk det kan efter min mening også undskyldes på grunn av landets naturlige form, som er så langstrakt og strækker sig gjennom så mange breddegrader, således at våre næringsveier kommer til å bli forskjellig for de forskjellige dele av folket, og derigjennem kommer vi ikke til å samle oss så lett som de folk kan som har omtrent det samme å beskjeftige sig med i alle landsdele. Vi blir likesom fremmede mennesker for hverandre, fordi vår levevis arter sig forskjellig. Vi er bare en samling av bygder ennu, men vi kan kanskje bli et samlet folk, og jeg tror nok at nettopp dette spørsmål vi nu behandler, har gjort sin store nytte. Jeg beklager at overenskomsten blir bifalt. Men jeg tror at dette også kan bidra til at Norges folk kan vokse sig sammen. Et samlet folk i den retning som utenriksministeren mente det, tror jeg ikke vi får, samlingen vil kanskje komme til å gå i en annen retning enn hvad han pekte på.

Griivi: Det var hr. Mjøen som sa at denne saki vart fyrehavd med hastverk, og han hadde tenkt aa oppmoda um framlegg um utsetjing. Eg kann ikkje vera einig i at det hev gjenge for fort dette. Eg synest verkeleg at denne saki no hev vore debattera so mykje blandt heile det norske folket, at eg synest snart at kvar og ein skulde ha teke standpunkt til ho. Men eg kann vedgaa, at det kann henda hadde vore likso klokt at ikkje saki hadde vorte slegi upp til fyrehaving i Stortinget fyrr yver helgi. Det kann nok vera, eg vil ikkje nekta det; men eg

trur at alle gjekk ut ifraa at ein hadde teke standpunkt her. Ein hev nemnt desse utgreidingane. Dei vart vel delte omkring maandagen, tenkjer eg, so det skulde ha vore godt høve til aa sjaa paa deim. Eg kann ikkje segja anna enn at eg synest det maa verka leidt ikkje aaleine innanlands, men sjølvsagt òg utetter, dersom saki no vert utsett. Daa vil det sjaa ut som um det er vingling og tvihug her i denne saki, og det hev det ikkje vore hittil, og det vonar eg det ikkje vert heretter heller. Eg trur ikkje det vilde vera noko heppe um saki vart utsett. Eg trur at ein verkeleg hev havt høve til aa taka standpunkt i saki og hev kunna gjera seg upp ei grunnstudd meining. Det som ligg fyre her av verkeleg nytt, det er vel ikkje so svært mykje heller, so eg vil difor paa det beste telja til at Stortinget gjeng paa aa ha saki fyre, og avgjer ho. Her hev vore so mykje tøv i denne saki, og det hev til dels fenge ein slik karakter yver seg, at det verkeleg ikkje er av det gode aa ha dette gangande lenger. Det vilde beint fram vera ei forløysing um ein no fær ei avgjerd paa denne saki. Skal ein setja ho ut til yver paaske, som det hev vore tala um, so hev me det same levenet gangande ustanseleg. Eg synest at folk maa ha fenge opplysning nok um dette her, og folk maa snart vera trøytte av dette, so ein ynskjer at det no vert teke ei avgjerd; det vert det beste for alle partar. Eg skal ikkje segja meir, for eg trur her er sagt det som bør segjast. Eg skal lata det vera med, at eg tel til at me gjeng paa aa ha saki fyre og ser aa faa ho avgjord. Det vert alle partar og heile landet best tente med.

Björgum: Eg vil berre faa lov til aa stydja det framlegg hr. Maseng gjorde, um utsetjing. Eg synest det kann vera rimeleg grunn til aa taka seg noko betre tid med denne saki av umsyn til den store vekt saki hev, og eg hev ikkje kunna tileigna meg det syn at det skal liggja so stor styrke i aa gaa paa saki snøggast raad er, naar det ser ut til at Danmark vil setja saki ut i lengre tid.

Foshaug: Jeg kan ikke være med paa det utsættelsesforslag som hr. Maseng har fremsat. Jeg kan ikke skjønne hvad man egentlig tænker at opnaa ved et saadant utsættelsesforslag. Forholdet er jo det, at vi enten maa vedta eller forkaste overenskomsten, og selve de bestemmelser som her foreligger i indstillingen med hensyn til overenskomsten, de er ganske enkle og oversigtlige, saa jeg tror neppe at vi opnaar at faa noget andet standpunkt end det vi nu har hver enkelt av os. Jeg synes det er letvindt at ta det standpunkt som frk. Christie har tat i denne sak. Det er saa letvindt at tale om de nationale følelser, og man faar et indtryk av, naar man læser igjennem de protester som ligger der borte paa præsidentens bord, at de er litet overveiet en hel del av dem. Jeg tænker paa det opgjør vi hadde med det andet naboland, efter langvarige forhandlinger og langvarige kampe. Vi vet allesammen at det var ikke gjort paa en dag for os at bli et frit og selvstændig folk, og da vi kom saalangt som til 1905 og fik det sidste opgjør med Sverige, da var der ogsaa delte meninger om den overenskomst som vore delegerte i Karlstad

hadde gaat med paa. Kampens bølger gik høit, og der kom protester fra mange kanter av landet dengang ogsaa, men jeg tror at de allerfleste, naar de nu ser tilbake paa det som skedde dengang, mener at det var rigtig at gaa fredens vei, ta et oppgjør paa almindelig god folkevis mellem de to nationer. Jeg ser stillingen slik efter det som foreligger i dokumenterne, at her træffes ingen endelig avgjørelse med hensyn til selve suveranitetsspørsmålet. Det som blir avgjort, det er de økonomiske spørsmåal som staar i forbindelse med Grønland, og det har jeg faat bestyrket ved det som er uttalt av professor Gjelsvik til Halvdan Koht og som lyder ifølge Halvdan Kohts gjengivelse: "Fyrst og fremst spurde eg han nu, um han meinte slik ein traktat kunde bli nytta ut til skade for Noreg paa noko vis, og til det sa han greitt nei. Indleidingsbolken tykte han var so vart forma, so ingen ting kunde være spillt anten for Aust-Grønland eller for Vest-Grønland; dertil kom so slutt-artiklane som gjorde det klaart, at alt vart værende som fyrr, naar traktaten heldt upp aa gjelde". - Jeg mener vi faar her en frist, og jeg er derfor enig i de uttalelser som er kommet baade fra komiteens medlemmer og fra utenriksministeren. Jeg tror det er rigtig at vi gaar med paa overenskomsten. Det er min opfatning av spørsmålet, og jeg kan ikke forstaa hvad man opnaar ved at stemme overenskomsten ned eller ved at faa en utsættelse. Hvis man stemmer overenskomsten ned, - ja, ja, det kan jo hände at der er dem som vil ta ansvaret ogsaa for det, men hvad følgerne vil bli er det ingen av os som vet. Jeg tror altid vi staar os bedre paa at faa et magert forlik end paa at faa en fet proces som ofte har været tilfælde mellem nationerne.

Ameln: Jeg vil paa det bedste anbefale forslaget om utsættelse til over paaske. Det falder jo inden rammen av det som traktaten forutsætter, saa man har tid nok. Der har været sagt, at man skal ikke ta hensyn til Danmark og la sig influere av forholdene dernede, men i virkeligheten er det de smaa hensyn som man tar.

Det ser saa merkelig ut, naar nu saken engang er opslaat, at utsætte den, saa den maa behandles nu! Jeg mener det er uheldig, naar man har et hemmelig møte hvor saken kommer i Stortingets haand, at man allerede da har slaat saken op til behandling dagen efter. Stortinget kunde selv idag ha fattet beslutning om sakens videre behandling, enten det vilde ha det offentlige møte imorgen eller senere. Dette har karakteren av noget av en overrumpling. Det er min mening, at selvom man mener at saken er tilstrækkelig diskutert og kjendt av de fleste - det hanger ikke sammen, at de som har sat sig ind i saken benytter sig av saa sterke uttryk og stempler det som vrøvl o.s.v. naar man siger at man ikke har tilstrækkelig kjendskap til den - saa er der dog en opinion i landet som vil betrakte en saa forcert behandling i Stortinget kort tid efterat indstillingen er fremkommet som en overrumpling av en stor del av det norske folk.

Jeg tror der er et moment som man ikke har øinene aapne for: Der er herhjemme og i Danmark skapt en splid som i virkeligheten kan være farlig for det gode samarbeide. Jeg har

med hensyn til sakens realitet etterhvert som jeg har paahørt diskussionen, faat det indtrykk, at overenskomsten ikke er saa særlig gunstig, fordi man forsøker at forflygtige alle realiteter, og man betrakter dette som en modus vivendi i en overgangstid.

Er det ikke en strudsepolitik at si, at nu har vi forhalet oppgjøret i 20 aar? Mener man at det er et nødvendig oppgjør som maa komme, saa er det selvfølgelig ikke heldig at forhale det i 20 aar. Man siger i det ene øieblik at man faar en ordning av tvistighetene paa denne kyst, og i neste øieblik faar man opplysning om, at denne kyst er saa lang, at det er praktisk talt utænkkelig at der kan bli nogen vanskeligheter og tvistigheter. Det henger ikke sammen. Man er ikke vant til at det henger sammen alt det som hr. Hambro kommer med, men her forekommer det mig at det henger svært litet sammen.

Jeg tror man har et billig krav paa at faa saken utsat, som det er foreslaat av hr. Maseng. Hadde stillingen været den her i Stortinget, at enkelte hadde syntes at man hadde været for stramme likeoverfor Danmark og at man var villige til at modificere til fordel for Danmark, saa kunde utsættelsen bli betraktet som en svakhet, men hvis utsættelsen kun kan opfattes om en adgang til overveielse paany fordi der er en hel del utover landet som staar tvilende overfor overenskomsten, saa kan ikke en utsættelse bli betraktet som en svakhet eller vaklen i rækkerne i retning av undfaldenhet likeoverfor Danmark. Jeg vil derfor anbefale, at man gaar med paa denne utsættelse. Og jeg tror man undervurderer betydningen av, at man her gaar med paa en overenskomst. Jeg har med megen interesse læst Gjelsviks principielle utredning, og den røde traad i Gjelsviks utredning er den, at ved alle tidligere anledninger, hvor Norge har optraadt, har det optraadt som halvt umyndig. Enten har den fælles norsk-danske enevoldskonge forhandlet eller den fælles unionskonge med Sverige har forhandlet. Her er den første anledning, hvor Norge tar saken i sin egen haand, og da nytter det ikke at peke paa disse eiendommelige noter hvorved man reserverer sin enighet over i uenigheten. Jeg tror, at naar man møtes om 20 aar kan det sies, at Norge i 1924 fik den lillefinger bundet som kunde tillatt os at forhandle om 20 aar paa frit grundlag.

Moseid: Det er visst rigtig som den ærede utenriksminister sa, at denne sak var utdebattert før den blev tat op i dette møte. Man har i saa lang tid hat anledning til at behandle de forskjellige spørmaal i forbindelse med den, at der vanskelig kunde anføres noget nyt. Forsaavidt skulde der ikke være nogen særlig grund til at utsætte den videre. Det forekommer mig, at komiteen har markert sakens brændpunkt i sin indstilling ved at si, at avgjørelsen maa ske paa grundlag av, hvorvidt denne overenskomst vil svække Norges stilling i suverenitetsspørsmålet eller ikke. Det er brændpunktet, og det har vi hat tilstrækkelig materiale til at bedømme. Jeg for mit vedkommende er kommet til det resultat, at vi ved at vedta overenskomsten vil svække Norges stilling, og derfor stemmer jeg imot. Det er sagt fra enkelte hold, at

dette standpunkt er letvint, og der har ogsaa faldt uttalelser om fanfarer og den slags i forbindelse med det standpunkt. Jeg vil benytte anledningen her til at ta avstand fra de uttalelser. Jeg gaar selvfølgelig ut fra, at de som staar paa den anden side har handlet under fuldt ansvar og har sat sig fuldt ind i spørsmålet saa langt som det har staat i deres magt at kunne gjøre det; men jeg tror vi har ret til at forlange den samme respekt, vi som staar paa denne side.

Mellbye: Jeg kan ikke stemme for hr. Masengs forslag, fordi det gaar ut paa utsættelse indtil videre. Hvad jeg mente var, at det kunde være heldig at ha nogen dages utsættelse, f.eks. indtil en uke, fordi der var enkelte repræsentanter, som gjerne vilde sætte sig nærmere ind i saken, og ogsaa av hensyn til opinionen ut over landet; jeg mente det kunde virke beroligende der. Men komiteen har ikke villet gaa med paa det, og jeg erkjender at de grunde, som er ført i marken mot en saadan utsættelse, er gode. Noget forslag om en kortere utsættelse vil jeg derfor ikke komme med.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det er noget, som er ganske paafaldende ved denne utsættelsesdebat, og som er faldt endnu sterkere i ørene efter de uttalelser, som kom fra d'herrer Ameln og Moseid. Det er det, at til at begynde med prøver man at fremstille det slik som man ønsker en utsættelse for at sætte sig bedre ind i saken. Men saa viser det sig, at alle de talere, som anbefaler utsættelse, i virkeligheten er udmerket godt inde i saken. De har nemlig allesammen sluttet sine forskjellige indlæg med sterke realitetsgrunde mot overenskomsten. Det er overenskomsten de vil tillivs, hverken mere eller mindre, og det er ærlig nok, men da skal de ikke skjule sit standpunkt under et utsættelsesforslag av denne art, allermindst et forslag om utsættelse "indtil videre". Da skal de stemme mot overenskomsten, for det er ærlig og konsekvent. Bare hør hr. Ameln - det var jo et direkte angrep paa omtrent alt, hvad her er gjort. Det kan ogsaa være ærlig, jeg bare synes at hr. Ameln var noget letlivet i sin begrundelse, for det var ingen begrundelse. I det hele tat har jeg lyst til at spørre dem, som er imot overenskomsten: hvad vil de stille isteden? De har da ogsaa et ansvar likeoverfor landet, hvor det gjælder fremtiden. Det er let nok rent negativt at stemme ned, enten det sker gjennom en utsættelse eller en realitetsvotering, det resultat som nu er naadd. Men de pligter da - og her gjælder det utenrikspolitisk meget for vort land, her gjælder det vort lands stilling og vort lands forhold fremover - de pligter da at peke paa veie og utveie av den vanskelige situation, hvori Norge staar idag i forholdet til Danmark om Grønlandssaken. Jeg har ikke fra noget av disse hold hørt antydning til saadan utvei.

Ameln: Hr. Joh. Ludw. Mowinckel sa, at vi som anbefalte utsættelse, var saa forfærdelig godt inde i saken; men i neste øieblik sa han, at det var løst og uten indhold det vi kom med. Da han selv indrømmer, at der var argumenter paa begge sider, henger det ikke sammen. Forholdet er det, at vi har

søkt at sette os ind i saken, men vi har naturligvis ikke kunnet skaffe os alle opplysninger og dokumenter saa grundig som komiteen. Og jeg mener, at hvis man anser dette for en saa god overenskomst, en saa godt funderet overenskomst, saa skulde man ha den tillid til sig selv og sin sak, at man kunde vente disse uker, det her er tale om. Jeg har ikke paa nogen maate ment at ville kritisere komiteen, tvertimot, jeg mener saken er tilrettelagt paa en grei og solid maate. Men hvad jeg bl.a. pekte paa, det var, at jeg oppfatter Gjelsviks principielle uttalelser om, hvordan Norge er blit forfordelt nedgjennem tiderne, som en advarsel - hvis man trækker konsekvenserne av hans standpunkt - mot at gaa videre paa den linje.

Jeg er enig med hr. Joh. Ludw. Mowinckel i, at hvis man imorgen vil nedstemme overenskomsten, saa bør man ha et andet forslag at stille isteden. Men det gjælder i dette tilfælde som det gjælder i høiesteret, hvor en voterende kan si: "da jeg har grund til at anta, at jeg befinner mig i minoritet, finder jeg det overflødig at formulere nogen konklusion".

Jeg er enig i, at hvis der var fare for at de, som holder paa overenskomsten, vilde la sig bevæge til at stemme imot den, saa maatte man ha en anden formulering og stemme denne ned, der maatte ske en ... votering, hvorved man tok brodden væk fra denne nedvotering og pekte paa nye fremgangslinjer. Men debatten har vel ikke egentlig dokumentert det, saa vi behøver vel ikke andet end markere vort standpunkt.

Moseid: Jeg vil overfor hr. Mowinckel gjøre opmerksom paa, at jeg talte ikke for utsættelse og stemmer ikke for utsættelse. Jeg ser ingen nytte i en utsættelse f.eks. til over paaske, og for mit vedkommende er jeg fuldt færdig til at ta stemmegivningen og det ansvar som følger med, naarsomhelst. Med hensyn til sakens realitet har jeg uttalt mig. Jeg er fuldt opmerksom paa, at vort lands stilling er mindre gunstig end den kunde være, fordi vort folk ved flere anledninger ikke har skjøttet vore interesser, og naar jeg stemmer mot overenskomsten, er det fordi jeg tror den er et nyt skridt netop i den samme retning. Det maa være klar besked.

Præsidenten: Hr. Joh. Ludw. Mowinckel har ordet til en kort bemerkning.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg er enig i, at det er en væsensforskjel til hr. Moseids gunst mellem hans og hr. Amelns standpunkt. Jeg respekterer fuldt ut hr. Moseids standpunkt. Men det var ikke det jeg sa, at disse, som hadde debattert her iaften, ikke hadde argumenter, - jeg sa tvertimot, at det viste sig at de hadde sat sig godt ind i saken, - men jeg sa, at i en saa viktig og alvorlig sak som denne er det nødvendig, naar man skal ta standpunkt, at man tænker sig: hvad vil der ske hvis dette forkastes? Det er ikke ansvarlig politik, det ræsonnement, hr. Ameln fører, at han trøster sig med at overenskomsten blir allikevel vedtat, og derfor kan han rolig vaske sine hender og stemme imot. Det kalder ikke jeg for ansvarlig politik i et av de aller vanskeligste

utenrikspolitiske spørsmål som Norge har stått opp i, det er letvint og uansvarlig. Her kræves, at man tænker ut: hvad skjer der for vort land, hvis overenskomsten falder? Hvad er da veien vi skal ta? Hvilke midler skal vi da bruke for at finde en for vort land gunstig utvei? Denne sak er nu naadd saa langt som den er, i det nøieste og mest intime samarbeide mellom delegationen, Stortinget og regjeringen. Vi har i sandhet været Stortingets og regjeringens tjenere, ikke et skridt har vi foretat uten at holde Norges ansvarlige myndigheter, Storting og regjering, à jour. Vi har trodd, at vi var naadd frem til en ordning, som efter omstændighetene og under hensyn til Norges vanskelige stilling var gunstig og fordelagtig for vort land. Kan man peke paa noget, som er bedre, - hr. præsident! jeg vil være den første til at stemme denne overenskomst ned. Jeg har ikke fra noget hold ikveld og ikke fra noget hold i den store pressestrid, som har paagaatt, fundet eller set utveie til noget bedre, og derfor maa jeg holde mig til dette, som er nogenlunde tilfredsstillende. Men jeg tilbakeviser den slags polemik, som er ført fra hr. Amelns side, som uttrykk for en politik, som er denne forsamling litet værdig.

Præsidenten: Hr. Maseng har ordet til en kort bemerkning.

Maseng: Jeg forlangte ordet for at faa anledning til at si fra, at hvis mit forslag om utsættelse ikke vedtas, da er det oplagt at jeg stemmer mot overenskomsten. For debatten og det som er ført i marken for og imot her idag har, synes jeg, klarlagt for mig, at overenskomsten vil gi anledning til, at Danmark forbedrer sin stilling med hensyn til suvereniteten, og det er avgjørende for mig, for det spørsmål er det viktigste, og jeg er mig mit ansvar fuldt bevisst, naar jeg stemmer imot.

Præsidenten: Hr. Ameln har ordet til en kort bemerkning. Præsidenten vil henstille, at denne debat nu snart avsluttes.

Ameln: Jeg skal ikke diskutere spørsmålet om værdighet eller ansvar med hr. Joh. Ludw. Mowinckel, det trodde jeg enhver kunde faa lov til at bedømme ut fra det bedste skjøn han har. Og jeg har heller ikke tænkt efterpaa at vaske mine hender, som hr. Mowinckel sa. Jeg mener, at finder man det hensigtsmæssig efter en foreløbig votering, hvor det er et forsvindende mindretal mot overenskomsten, at man møter med en enstemmig votering, vil jeg for mit vedkommende ikke ha noget imot ved den endelige votering at stemme for. Men naar jeg har den opfatning, som falder sammen med hr. Moseids, at vi her har en stor risiko for at binde os, saa at denne overenskomst kan bli paaberopt næste gang vi møtes med Danmark ved en korsvei, saa tør jeg ikke ta ansvaret for avtalen. Og jeg vil henlede opmerksomheten paa at sakens ordfører, hr. Grevi, sa, at skulde overenskomsten falde paa grund av at Danmark stemte den ned, saa vilde han ikke græte for det. Saa standpunkterne med hensyn til det frygtelige som vil indtræ hvis overenskomsten ikke blir vedtat, er noget variable. Jeg har

ikke paa nogen maate villet uttale mig nedsættende om komiteen. Sidst jeg hadde ordet, sa jeg tvertom at jeg var enig i at der var levert et godt og greit arbeide. Men jeg er kommet til det resultat at man her i landet skal være forsiktig med utenrikspolitiske saker. Vi ser jo hvordan man i et andet hemmelig møte har fordømt en tidligere utenriksminister, som jeg trodde hadde saklig og faglig bedre forutsætninger for at bedømme sakene end kanskje mange andre. Det er ikke sikkert at det er dagens helter som i det lange løp bærer palmer i henderne.

A. Holmboe: Jeg vil gjerne rette en feil, som jeg gjorde da jeg første gang hadde ordet her ikveld. Jeg nevnte at delegationens medlemmer Hambro -

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har rettet det nu.

A. Holmboe: Ja, jeg husket feil. Det er jo ingen av delegationens medlemmer som er sat ind i komiteen av hensyn til dette spørsmål. De er kommet ind ad ordinær vei, og jeg gjorde mig skyldig i en feilerindring.

Utenriksminister Michelet: Der fremkom en uttalelse fra hr. Moseid om at han krævet samme respekt for dem som staar paa samme standpunkt som ham, som den respekt han ydet dem som staar paa det standpunkt jeg indtar. Likeoverfor den bemerkning vil jeg faa lov til at si, at selvfølgelig respekterer vi det syn og den opfatning som kommer til orde gjennom hr. Moseid - et syn og en opfatning som jo ikke kan andet end rent umiddelbart følelsmessig tiltale os allesammen. Men desværre er det jo ikke saa, at man i en sak som denne kan la bare følelserne raade.

Jeg faar dernæst lov til at gi den kanskje noget overflødige bemerkning, at forsaavidt Danmark ikke maatte faa færdigbehandlet saken til 1ste mai, gaar jeg ut fra at regjeringen - jeg legger den fortolkning i konstitutionskomiteens indstilling - i tilfælde efter samraad med utenrikskomiteen har adgang til at utskyte ikrafttrædelsen en kortere tid. Jeg anser det som en ganske selvfølgelig ting.

Hvad nu debatten imorgen angaar, faar jeg lov til at henstille til dem som ikke er enige i konstitutionskomiteens indstilling, ikke er enige i den opfatning som altsaa er kommet til syne fra den kant, at de ogsaa tar noget hensyn til os som staar paa den anden side, og ikke utfordrer os til altfor megen debat om saken. Det er klart, at det er saa meget lettere for dem som indtar det standpunkt som frk. Christie har, at uttale sig her, end det er for os andre. Jeg synes at det er en hensynsfuldhet som de skylder os. Selvfølgelig har jeg intet imot at de markerer sine standpunkter - optar sin dissens i tilfælde -, men at der ikke blir nogen meget vidtløftig og meget stor debat imorgen.

Hambro: Det blev av hr. Moseid og hr. Ameln sagt, at de hadde betænkeligheter ved denne overenskomst, fordi de var bange for at den vilde svække vor stilling til suvereniteten,

om Danmark paaberopte sig den naar de 20 aar er forløpet. Jeg vil be de herrer - og jeg vil særlig be hr. Moseid, som har anskuet det hele fuldt saklig - om at gjøre sig klart hvad Danmark paaberoper sig hvis vi ikke faar en overenskomst. De paaberoper sig den norske regjering's erklæring om at den ikke vil gjøre vanskeligheter. De paaberoper sig noter fra de følgende utenriksministre og norske officielle dokumenter, hvor det heter at Norge ikke har noget imot suvereniteten i og for sig, hvis man bare ikke utvider monopolet. Det kommer til at paaberope sig at saken har været behandlet eller været omtalt i det norske stortings utenrikskomite og været avfærdiget paa en letvint maate; for man kan med temmelig stor sikkerhet gaa ut fra at man paa dansk hold kjender til det. De vil kunne paaberope sig videre, at saa sent som i 1922 har den norske minister i Washington, da han i en særlig anledning av den amerikanske regjering blev spurt om Norge hadde interesser paa Grønland, avgit den erklæring, at den norske regjering ikke hadde slike interesser at vareta, og at den norske regjering tidligere hadde svaret Danmark at Norge ikke skulde gjøre vanskeligheter - en note hvis utkast beror i utenriksdepartementets arkiv, undertegnet A.C. Ræstad. Jeg nævner dette for at holde frem for de herrer - og damer - nogen av de ting som man maa holde sig for øie. Denne sak er ikke avfærdiget derved at man sier, at hvis man vedtar overenskomsten, vil Danmark kunne paaberope sig det og det. Man pligter ogsaa at ha fuld klarhet over alt hvad Danmark kan paaberope sig hvis man ikke har nogen overenskomst.

Præsidenten: Præsidenten vil henstille at debatten nu snart blir avsluttet.

Grivi: Eg vil berre stydja det som utanriksministeren sa um at det maa verta vist varsemnd her i morgon, at det ikkje vert sagt for mykje fraa den andre kanten heller. Me som stend paa den sida der eg stend, me er sjølvsagt i høg grad lagde band paa; me kann ikkje segja det som me i tilfelle vilde ynskja aa segja. Eg voner at dei andre tek umsyn til det, so ikkje dette endar paa ein leid maate.

Præsidenten: Hr. Moseid har ordet til en meget kort bemerkning.

Moseid: Jeg vil bare overfor hr. Hambro si at jeg selvfølgelig ogsaa har tænkt over hvad han nævnte. Og det tror jeg nok ogsaa han kunde gaat ut fra, hvis man i det hele respekterer en mands standpunkt, selv om det ikke falder sammen med ens eget. Jeg er kommet til det resultat, at vort land er bedre tjent med ingen overenskomst at ha end den som her foreligger. Der ligger deri ingen kritik overfor de mænd som har arbeidet med dette spørsmal, og som jeg gaar ut fra har søkt at løse spørsmålet saa godt som det fra deres syn kunde la sig gjøre.

Votering:

Masengs forslag - sålydende: "Behandlingen av Grønlandssaken utsættes indtil videre" - blev med 122 mot 8 stemmer ikke bifaldt.

De 122 repræsentanter var: Flakstad, Monsen, Fougner, Mjelde, Mohr, N. Skaar, Myklebust, Tvedt, Markhus, Hambro, Scheflo, Nygaard, Frk. Platou, K. Kristensen, Getz, Hjelm Waage, Vassbotn, Rise, Fjærli, Moltu, Flem, Leif Bang, O.C. Müller, Oscar Hanssen, Nøkleby, Caroliussen, Ramberg, Steiro, Holdø, Kulstad, Moan, Præsteng, Munthe-Kaas, Vangberg, A. Holmboe, Borch, Lappen, Pedersen, Thune, Aarstad, Kleppe, Gard, Gimre, I. Christensen, Øen, Indrehus, Hestetun, Tveiten, Steinnes, Løvenskiold, Grivi, Stensrud, Spangelo, Reisersen, Støren, Chr. Berg, Tønder, Holst, Lorents Hansen, Ingebrigtsen, Foshaug, Okkenhaug, Moen, Five, Wolden, Nygaardsvold, Huus, J. Berg, Schei, Skaardal, Lykke, Støstad, S. Bang, Løhre, Olsen Nauen, Schjerven, Nalum, Ordning, Meinich, Arbo Høeg, Jahren, Ileby, Thorvik, Værland, Skjulestad, Nersten, Lande, Eiesland, Moseid, Løvdahl, Belland, Heggelund, Oftedal, Egede-Nissen, Wrangell, Gjøstein, Bryn, Madsen, Brevig, Prydz, Magnussen, Otto Müller, Olafsen, Aase, J.E. Mowinckel, Joh. Ludw. Mowinckel, Aas, Hornsrud, Kopseng, Severinsen, Rømcke, Svensen (Drammen), Hagb. Lund, W. Larssen, Bugge, Nilssen, W. Konow, Sæter, Mellbye, Gjølstad, Sjøli og Grue.

De 8 repræsentanter var: Bjørgum, Langeland, Brandt, Kirkeby-Garstad, Frk. Christie, Maseng, Svensen (Kr.sand) og Ameln.

Fraværende var: Krogh, Mork (perm.), Skurdal, Mjøen (forf.), Reimers, Faleide, Knudsen (forf.), Bragstad, Virik, Andreas Hanssen (forf.), Bergersen, Kolstad (forf.), Bernhard Hanssen, Morell (syk), Sundby, H. Halvorsen, Blakstad, Petersen, Olaussen og Johansen (forf.).

Præsidenten: Den endelige avgjørelse utstaar altsaa til imorgen eftermiddag kl. 5.

Præsidenten vil foreslaa at Stortinget vedtar følgende beslutning:

"Av forhandlingerne blir foreløbig intet at offentliggjøre. Det overlates til Stortingets præsident og utenriksministeren efter konferance med delegationens formand, komiteens formand og dens ordfører, at avgjøre om og i hvilken utstrækning debatten senere bør offentliggjøres."

Utenriksminister Michelet: Jeg kan ikke nægte for, at vedkommende talere selv ogsaa burde ha et ord med i den sak. Jeg oppfatter det som siges i et lukket møte saadan, at vedkommende som siger det, i virkeligheten er herre over det og selv maa kunne bestemme, enten det skal frem for offentligheten eller ikke. Med den reservation, at man eventuelt har at konferere med vedkommende talere, er jeg enig i præsidentens forslag.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg tror vi trygt kan stemme for præsidentens forslag. Der vil visst bli tat alle mulige hensyn.

Præsidenten: Jeg synes det forslag maa være ganske rimelig, for det blir jo anledning til at spørre de enkelte talere, om det skulde være noget de ønsker udelatt. Jeg har videre tænkt mig at man burde sende følgende kommunike til pressen:

"Stortinget har idag i møte for lukkede dører foreløbig diskutert Grønlandssaken. Et forslag om at utsætte behandlingen av komiteens indstilling til over paaske blev forkastet med 122 mot 8 stemmer."

Indstillingen er opslaat til behandling imorgen eftermiddag kl. 5.

Hambro: Jeg kan ikke skjønne at der er nogen nødvendighet for at sende noget kommunike til pressen, naar saken skal op i offentlig møte imorgen. Det tror jeg ikke bør gjøres. Hvis der skal sendes nogen meddelelse, bør den kunne knyttes til referatet imorgen fra selve møtet som et forlydende, som man lar pressen bringe. Det tror jeg vil være heldigere i enhver henseende.

Præsidenten: Præsidenten føler sig ikke overbevist om at det er riktig. Det ventes alltid fra et såvidt langvarig møte for lukkede dører som dette, at pressen får nogen beskjed. Jeg vil tillate mig å spørre utenriksministeren og sakens ordfører hvad de mener om dette.

Utenriksminister Michelet: Jeg vet ikke riktig hvordan hr. Hambro har tenkt sig saken. Ved et referat i morgen, sa han, skal det kunne omtales. Hvilket referat? Og hvem skal gi referatet, og på hvilken måte skal det fremkomme? Er dette, således som jeg forstår præsidenten, en endelig - om jeg så må si - og bindende votering, slik at saken ikke kan tas op igjen i morgen med noget utsettelsesforslag?

Præsidenten: Absolutt.

Utenriksminister Michelet: Ja, da mener jeg det er riktig det som præsidenten uttaler.

Præsidenten: Ja, dette møtes hovedhensikt var jo å få konstatert om det innen forsamlingen var et flertall for at saken ikke skulde tas op imorgen. Det har vi nu fått konstatert, og det synes jeg må slåes fast.

Grivi: Eg er einig i præsidenten sitt framlegg. Eg kann ikkje skyna at det kann vera noko i vegen for det.

Hambro: Jeg er helt uenig i præsidentens forslag. Hvis det i det forslag ligger, at han underretter redaktørene, altså pressen, så er jeg ganske enig i det; men hvis der i forslaget ligger at man skal underrette almenheten om dette, så er jeg

ikke enig. Det er ingen vanskelighet ved at man lar det naturlig knytte sig til referatet fra det åpne møte. I et av de telegrammer som kom fra Kjøbenhavn for nogen tid siden, stod det utmerkede uttrykk brukt av den danske utenriksminister i en meddelelse til den norske gesandt: Meddelelsen er strengt fortrolig. Dog vil det ikke støte på uvilje fra nogen kant i Danmark, om den gjennom en indiskresjon fra noget hold i utenriksdepartementet tilflyter de norske aviser.

Presidenten: Ja, dette var kanskje mere ordkunst enn diskusjon om mitt forslag. Jeg fastholder mitt forslag.

Utenriksminister Michelet: Hvis man skal ta hr. Hambro helt alvorlig, så er det den siste ting jeg synes man skal slå inn på, dette å la det komme offentligheten til gode ad omveier eller ved indiskresjoner. Jeg synes bare det vil nedbryte aktelsen for denne forsamling og for det vi alltid har lagt i et møte holdt for lukkede dører.

Hambro: Jeg har ikke den samme opfatning av møter for lukkede dører som utenriksministrene av og til har forfegtet. Jeg mener at møter for lukkede dører er møter for lukkede dører, og utenriksministerens vurdering av indiskresjoner, som han nu tok noget høitidelig, tror jeg også berodde på en noget villet og tilsiktet missforståelse av mine ord.

Presidenten: Frafaller hr. Hambro sin dissens?

Hambro: Nei, det gjør jeg ikke.

Presidenten: Jeg har ikke hørt flere som har erklært sig enig med hr. Hambro, og jeg går da ut fra at forsamlingen er enig i å tilstille offentligheten et sådant kommuniké.

Protokollen blev derpå oplæst uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 21.45.